

Spirituell men ikke religiøs

Et kvalitativ undersøkelse av kvinner som anser seg selv
som spirituelle men ikke religiøse

Maria Olufsen Vourtsianis

Veileder: Førsteamanuensis, Elisabeth Tveito Johnsen

Mastergradsoppgave
i religion og samfunn
Det teologiske fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Våren 2020

Spirituell men ikke religiøs

Et kvalitativ undersøkelse av kvinner som anser seg selv som spirituelle men ikke religiøse

© Maria Olufsen Vourtsianis

2020

Spirituell men ikke religiøs. En kvalitativ undersøkelse av kvinner som anser seg selv som spirituelle men ikke religiøse

Maria Olufsen Vourtsianis

<http://www.duo.uio.no/>

Forord

Først og fremst ønsker jeg å gi en stor takk til min veileder Elisabeth Tveito Johnsen. Takk for all den hjelpen du har gitt meg og de gode samtalene vi har hatt. Jeg er veldig heldig som har hatt en så engasjert veileder som deg.

Jeg ønsker å sende en stor takk til informantene som ble med på dette prosjektet, uten dere ville ikke denne oppgaven vært mulig.

Til slutt vil jeg takke mamma og min kjære samboer som har tørket mange tårer og hjulpet meg opp når denne oppgaven føltes umulig.

Sammendrag

Innenfor studier av religion befinner det seg en gruppe mennesker som ofte omtales som nyreligiøse, noen av dem betegner seg selv som spirituelle men ikke religiøse. I en undersøkelse om det religiøse bilde i Norge 2008, viste det seg at en femtedel av befolkningen kaller seg selv åndelig uten å følge en religion.

Denne oppgaven undersøker fire kvinner som anser seg selv som spirituelle men ikke religiøse. Jeg ser på deres virkelighetsforståelse og selvforståelse opp mot en lignende studie som er gjort i Amerika av Linda Mercadante. Hovedfunnet mellom min sammenligning med Mercadante sitt studie er at gudsbildet mellom mennesker som anser seg selv som «spirituelle men ikke religiøse» i Norge og Amerika har store forskjeller. Amerikanere har holdt mer fast i et gudsbilde som er personifisert, mens nordmenn bruker mere lys og energier for å forklare «det større».

I tillegg undersøker jeg i hvilken grad funnene jeg gjør har likhetstrekk med tidligere norsk forskning på dette området. Hovedfunnet i min sammenligning med norsk forskning er hva slags begrep vi bruker ovenfor denne gruppen når vi forsker på dem, å hva slags betydning det har for studiet.

Ved å få et bilde av kvinnenens selvforståelse og virkelighetsforståelse kan oppgaven bidra til å nyansere det religiøse bildet i dagens Norge. Gjennom studien problematiserer jeg at denne gruppen omtales som nyreligiøse når de ikke anser seg selv som religiøse.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	1
1.1 Tema	1
1.2 Problemstilling	3
1.3 Sentrale begreper.....	4
1.3.1 Virkelighetsforståelse	4
1.3.2 Selvførståelse	4
1.3.3 Spiritualitet.....	5
1.3.4 Religion	6
1.4 Forskningsdisiplin.....	6
1.5 Min egen posisjon	7
1.6 Forskningsdesign.....	9
1.7 Tidligere forskning.....	11
2. Metode	14
2.1 Semi/struktureerte intervjuer	14
2.2 Utvalg av informanter.....	16
2.3 Presentasjon av informantene.....	18
2.4 Etske aspekter.....	21
3. Analyse	23
3.1 Transcendence og bakgrunn.....	23
3.2 Human nature.....	29
3.3 Afterlife.....	33
3.4 Community	39
3.5 Oppsummering	46
3.6 Sammenlignende analyse.....	47
3.6.1 Transcendence og bakgrunn	47
3.6.2 Human nature	50
3.6.3 Afterlife	53
3.6.4 Community.....	56
3.7 Oppsummering av analysen	59
4. Diskusjon	63
4.1 Selvførståelse.....	63
4.2 Virkelighetsforståelse.....	68
5. Konklusjon	74
5.1 Validity	74
5.2 Reliability.....	75
5.3 Konklusjon	75
LITTERATURLISTE	79

1. Innledning

1.1 Tema

“The subjective turn” er et begrep av Paul Heelas og Linda Woodhead, det handler om en vendingen mot det individuelle som et trekk ved moderniteten og menneskers religiøsitet i dagens samfunn. Det er en vending fra gitte roller som man får eksternt fra samfunnet, til ens egen subjektive opplevelse. Innenfor det religiøse handler det om en vending fra eksterne forventninger til at individer baserer sin tro på erfaringer og det individuelle opplevelser av det religiøse eller det spirituelle (Heelas og Woodhead 2005)

Dette gjør at det religiøse blir mere individuelt, og erfaringsbasert tro står i sentrum. Troen blir personlig, noe som blant annet kommer til uttrykk ved begreper som «Spiritual, but not religious». «Spirituell, men ikke religiøs» innebærer at personer ikke ønsker å betegne seg som religiøse, men at de likevel er spirituelle. Dette er en ganske ny måte å forholde seg til det religiøse på. I Norge blir de ofte omtalt som «nyreligiøse» når de studeres av forskere, men er det en god betegnelse for denne gruppen personer? Vendingen mot det individuelle som religiøs utvikling i moderne samfunn, og hvordan kvinner som betegner seg som spirituelle, men ikke religiøse forstår seg selv og virkeligheten, er det jeg undersøker i denne oppgaven. beskriver deres egen skal jeg undersøke.

Bakgrunnen for at jeg har valgt dette temaet er en studie som heter *Belief without borders- Inside the minds of the spiritual but not religious* av Linda Mercadante, professor ved det teologiske metodistskolen i Ohio (2014). Denne boken inspirerte meg til å ville undersøke dette fenomenet i Norge. Mercadantes studie handler om mennesker som anser seg selv som spirituelle men ikke religiøse i Amerika. Mercadante begynner sin forskning med begrepet ”none”. Hun skriver ”*NONES-Those who do not claim any particular communal faith identity- are on the rise-*” (Mercadante 2014:1). Hun skriver at den gruppe mennesker som ikke identifiserer seg med en spesifikt religiøs gruppe i Amerika vokser, at i starten av 2000 tallet så hadde ca. 46 millioner eller mer enn en femtedel av alle amerikanere ingen religiøs tilhørighet.

Med forståelse for at religion er under stadig endring kan vi også forstå hvordan forskning på religion må endre seg etter dette. Det å høre til en religiøs gruppe er kanskje ikke det som

definerer hva religion er lengersom gjør at mange mennesker som går under gruppen ”nones” kan vise seg å ha være personer som har en oppfatning av seg selv som spirituelle, selv om de ikke er med i et kirke- eller trossamfunn. Som Meredith McGuire forklarer i sin bok «Lived religion» så er ikke kvantitative spørreundersøkelser i stand til å fange opp at det innenfor kategorien «nones» eksisterer det et stor mangfold. McGuire forklarer i sin bok hvor overrasket hun ble over hvor komplisert hennes informanter sin religiøse tro var og hvor vanskelig det er å fange opp denne form for tro over en spørreundersøkelse.

‘Realizing the complexities of individuals’ religious practices, experiences, and expressions, however, has made me extremely doubtful that even mountains of quantitative sociological data (especially data from surveys and other relatively superficial modes of inquiring) can tell us much of any value about individuals’ religions’” (McGuire 2008: 5)

Derfor skal vi se nærmere på andre måter å studere/definere religion på. De siste 10-15 årene har det vokst frem en tilnærming til å studere religion som ønsker å undersøke hvordan religion og spiritualitet praktiseres, leves og uttrykkes av personer som ikke har en spesiell stilling i en religiøs organisasjon eller som i det hele tatt tilhører et etablert religionssamfunn. Fokuset er mer på hvordan de skaper mening i sine hverdagsliv, enn å forklare det i lys av samfunnsmessige strukturer som religionssosiologene eller innenfor etablerte religionssamfunn som religionsviterne.

Denne tilnærmingen betegnes "lived religion". Dette er en retning innenfor studiet av religion og spiritualitet som i dag er blitt anerkjent og som stadig flere bruker for å undersøke hvordan religion kommer til uttrykk i vanlige folks hverdagsliv. Innenfor denne tilnærmingen har en spesielt ønsket å studere personer som ikke tilhører et religionssamfunn blant annet de som ikke vil definere seg som spirituelle, men ikke religiøse (McGuire 2008).

Denne oppgaven handler om kvinner som betegner seg som spirituelle, men ikke religiøse. Begrunnelsen for at jeg har valgt å studere kvinner er fordi utgjør flertallet av de som regner seg eller blir regnet som nyreligiøse. En spørreundersøkelse gjort av Pål Kjetil Botvar og Irene Trysnes viser at kun en fjerdedel av 685 nyreligiøse over hele landet er menn. (Botvar og Trysnes 2017:141). En av grunnene til at kvinner i større grad enn menn finner en form for spiritualitet de tiltrekkes av i det nyreligiøse handler ifølge Phil Zuckerman om at kvinner til alle tider har vært mer religiøse aktive enn menn. Han argumenterer for at mye av de religiøse endringene har sammenheng med endringen av kvinnens posisjon i samfunnet å gjøre.

If there is one thing we know about religion, it is this: women are more religious than men, on all measures (Walter and Davie 1998). Whatever indicator one wants to look at – whether in terms of church attendance, frequency of prayer, or faith in God – women always score higher than men (Miller and Stark 2002; Miller and Hoffman 1995). And this seems to hold true in all societies, including Scandinavia (Furseth 2001; Sundback 1994).
-(Zuckermann 2009:61).

På denne bakgrunnen er det interessant å få mer kunnskap om hvordan kvinner i Norge som anser seg som spirituelle men ikke religiøse tenker om sin egen form spiritualitet. Det vi vil se er at kvinner som inngår i studien min har gått bort i fra tradisjonelle måten å tro på. De er fortsatt veldig spirituelle og at deres tro ikke har gått bort, men den har endret seg.

1.2 Problemstilling

Med religion under stadig endring får vi fram flere måter å tro på. Dette utfordrer både studie av religion, men også betegnelsen av hva det religiøse innebærer. Om det er religiøst eller ikke er et spørsmål, men hva de tror på og om det har noen likhetstrekk dem imellom er noe annet. Derfor er problemstilling for denne oppgaven: ”Hvilke selvforståelse og virkelighetsforståelse har kvinner som oppfatter seg selv som spirituelle men ikke religiøse.”

Problemstillingen gjør at oppgaven vil bli et kvalitativ undersøkelse hvor jeg vil intervju kvinner som anser seg selv som spirituelle men ikke religiøse.

Vi kan dele problemstillingen min i to deler. Det er to interesser i denne problemstillingen, den empiriske delen som omhandler kvinnene i denne oppgaven, deres bakgrunn/historier, deres virkelighetsforståelse og selvforståelse. Den andre interessen er en teoretisk del, det religiøse og det spirituelle.

Oppgaven tar for seg et tema som mange ville ha definert som enten alternativt eller nyreligiøst. I min problemstilling har jeg begrepene ”selvforståelse”, ”virkelighetsforståelse”, ”spirituell” og ”religiøs”. Disse begrepene vil jeg definere for å kunne bruke dem i den videre analysen.

1.3 Sentrale begreper

1.3.1 Virkelighetsforståelse

Ordet virkelighetsforståelse kan bli forstått ulikt fra forskjellige fagfelt, når jeg snakker om virkelighetsforståelse mener jeg hvordan personen verdenbilde reflekterer deres tro og hvordan dette henger sammen med hvordan de forklarer de store spørsmålene her i livet. Spørsmål om hvorfor vi er til, hva er meningen med livet og hva som skjer med oss når vi dør.

Personers virkelighetsforståelse kan vi se i Mercadante sin bok "Belief without borders" hvor hun går inn på temaer som etterlivet, universet, naturen og mening med livet. Jeg vil si at hennes informanter svarte på deres virkelighetsforståelse i hennes spørsmål om deres tro på hva som skjer når vi dør, "Afterlife" og hvordan de tror i kategorien «Transcendent». Mange av informantene hennes trodde på et liv etter døden, på karma og på noe «større enn seg». De tenkte at målet med livet var å være god og hadde deres virkelighetsforståelse i troen på karma og reinkarnasjon, at hvis du gjør godt så vil du også få godt. Men ingen av dem hadde noen tro på et "helvete" så det var ingen straff som ville vente på deg i etterlivet heller. (Mercadante 2014)

1.3.2 Selvforståelse

Ordet selvforståelse er i en veldig lik kategori, men litt forskjellig.

Når jeg sier selvforståelse mener jeg forståelsen av sin egen karakter, sin egen motivasjon og sine egne følelser. Hvordan man plasserer seg selv opp i alt dette med også tanke på hvor man plasserer seg selv som en del av en gruppe.

I kapittelet "human nature" og «community» tar Mercadante dette opp. Hun spør sine informanter om hvordan de ser på seg selv og mennesket i deres natur, er mennesket godt eller ondt? Alle informantene mente at mennesket i seg selv er godt, men noen ganger gjør onde ting. Noen forklarte det som noe menneske ikke har noe kontroll over, en slags argument om "fri vilje".

I don't think anyone – even people sitting on death row- I don't think that they meant to do some of the things that they did. I think some people react out of feelings, they re-act. If they grow up with violence, they're going to catch themselves being violent. Does that make them inherently evil? A bad person? It makes them toxic to society, to a board of people. But you know, I think every baby comes into the world with a clean slate- (Mercadante 2014:141)

De ser også på seg selv som veldig individer, å kjenner seg ofte ikke igjen i andre religiøse grupper. De liker ofte ikke tanken på at andre skal fortelle dem hva som er rett eller galt, at et individ vet det i seg selv, hva som er riktig for dem. De mener at de er sin egen kirke, hvor troen er å endre seg selv, finne indre ro eller lykke. Ser ikke en trengsel for å endre andre eller verden. De mener det å spre kjærlighet til verden og gjøre godt, er nok. (Mercadante 2014)

1.3.3 Spiritualitet

Spiritualitet og religion er to begreper det kan være vanskelig å separerer fra hverandre siden de deler mye av innholdet til begrepene. Mercadante skriver i boken sin fire likheter mellom begrepene. Det første er at de deler troen på en større virkelighet, en form for transendent eller hellig kraft, noe som er større enn personen selv. Det andre er et ønske om å komme i kontakt med det større. Det tredje er en promotering av ritualer og praksis som et hjelpemiddel til denne forbindelsen. Det siste er en forventningen om en spesiell atferd som fremmer den ønskede forbindelsen.

Mercadante skriver at begrepet spirituell blir forstått svært ulikt, men at «The network of spiritual progressives» beskriver begrepet som:

All dimensions of life that cannot fit into a scientific or empiricist frame. We reject the notion that all that is real or all that can be known is that which can be subject to empirical justification or can be measured. On the contrary, we know that love, kindness, generosity awe and wonder, art, ethics and music are just some of the obvious part of life that cannot be understood or adequately captured by scientism and which we value (Mercadante 2014:5).

1.3.4 Religion

Religion eller religiøst er et vanskelig begrep å feste. Dette begrepet er relativt stort og folk bruker dette begrepet forskjellig basert på deres egne erfaring eller følelse ovenfor ordet. Senere i denne oppgaven vil vi også se at vi bruker dette begrepet på folk som ikke anser seg selv som religiøse. Så vi kan bruke ordet religion eller religiøst på mennesker som er religiøse eller på mennesker som ikke anser seg selv som religiøse.

Dette begrepet blir også definert ulikt forskere imellom, derfor ønsker jeg å bruke den definisjonen Mercadante bruker om dette begrepet i hennes bok. Mercadante baserer sin forståelse av begrepet «religion» på Mark C. Taylor sin forklaring av religion.

Religion is complex adaptive network of myths, symbols, rituals and concepts that simultaneously figure patterns of feeling, thinking and acting and disrupt stable structures of meaning and purpose. When understood in that way, religion not only involves ideas and practices that are manifestly religious but also includes a broad range of cultural phenomenon not ordinarily associated with religion (Mercadante 2014:5).

1.4 Forskningsdisiplin

I boken *Lived religion-Faith and practice in everyday life* av Meredith McGuire (2008) viser McGuire nye måter å studere og forstå religion på. Hun argumenterer for at man skal studere mennesker tro og religiøse liv etter hvordan den praktiseres igjennom deres hverdag og ikke igjennom hvordan den blir definert igjennom religiøse organisasjoner.

How religion and spirituality are practiced, and expressed by ordinary people (rather than official spokespersons) in the context of their everyday lives (...)The term «Lived religion» is useful for distinguishing the actual experience of religious persons from the prescribed religion of institutionally defined beliefs and practices (McGurie 2008:12).

Denne tilnærmingen er den jeg ønsker å foreta meg i oppgaven om å finne ut av mine informanter sin virkelighetsforståelse og selvforståelse. Jeg vil fokusere på hvordan mine informanter opplever deres spiritualitet og hvordan dette kan ses på i sammenligning med tidligere forskning.

Lived religion tilnærmingen har en del til felles med en religionsvitenskapelig tilnærming. Religionsvitenskapen har i større grad enn sosiologien fokus på det trosmessige innholdet i religion. Det som kjennetegner religionsvitenskapen er likevel at de i stor grad har vært mest opptatt av institusjonalisert religion, og har hatt verdensreligionene som et av sine primære studieobjekter. Religionssosiologi er ofte primært opptatt av å forklare hvorfor folk er religiøse - eller ikke religiøse - og ikke hvordan de er religiøse eller hva det religiøse eller spirituelle betyr for dem, noe som kommer blant annet frem hos Furseth og Repstad

The social sciences offer several arguments against explanations of personal quality. One argument is that such explanations tend to be the result of tautologies: people are involved in religion because they are deeply religious. Sociologists will, however, take this issue further by ask why people become religious. In answering this question, they frequently rely on relational explanations: a fact of an event must be understood throug the social relations in which people engage (Furseth og Repstad 2006:2).

Jeg ønsker å anvende «lived religion» tilnærmingen til McGuire og Ammerman fordi den vil hjelpe meg i å finne svaret på mine informanter sin selvforståelse og virkelighetsforståelse.

1.5 Min egen posisjon

Min egen posisjon til dette prosjektet er viktig fordi det sier om min inngang til tematikken for oppgaven, til informantene og om hvordan jeg tolker de svarene jeg får fra mine informanter. Alle forskere har en bakgrunn som gjør at de blir mer eller mindre nøytrale til emne de forsker på. Ved å forklare min egen posisjon kan dette tas med videre for en hver leser når den skal tolke mine funn.

I artikkelen «Beyond the insider–outsider divide in migration research (2014)» av Jørgen Carling, Marta Bivand Erdal og Rojan Ezzati tar de for seg forskeren sin posisjon ovenfor deres informanter. De kaller det «insider» og «outsider», artikkelen handler om hvordan forskeren sin bakgrunn og hvordan forskeren blir tolket av sine informanter er avgjørende for de funnene de får. Denne artikkelen tar i hovedsak for seg forskjellen en insider og outsider posisjon har for studie av immigranter og flykninger, men deres funn kan brukes til andre type studier. Carling, Erdal og Ezzati sier at outsider posisjonen kan bli forstått som flertallet av befolkningen i det landet studiet foregår, mens en insider posisjon kan bli forstått som et

medlem av gruppen som blir studert (Carling, Erdal og Ezzati 2014:36). Her kan vi se at det lages to bokser, enten er du en av «dem» eller en av «oss».

Carling, Erdal og Ezzati skriver at det er uendelig mange sosiale kategorier som vi har i hodet vårt som vi kanskje ikke har ord for, men vi bruker dem for å separere likheter og ulikheter. Dette skaper et «oss» og «dem» bilde i hodet vårt. De kategoriene som Carling, Erdal og Ezzati fant for å skille mellom insider eller outsider for informantene var ting som navn, yrke, kjønn, alder, utsende, klær, språk, religion osv.. (Carling, Erdal og Ezzati 2014).

Det er viktig å se sin egen posisjon i forhold til prosjektet fordi det kan ha noe å si i form av spørsmål man kan stille eller ikke. Derfor burde man være oppmerksom på hvordan informantene kan tolke deg i form av hva slags spørsmål du tenker å stille dem i forkant.

Min egen bakgrunn har en blanding av både insider og outsider i form av dette prosjektet. Min mor er spirituell, men ikke religiøs. Jeg er oppvokst med å ha mye kunnskap og erfaring til det alternative miljøet. Vært mye på alternativmessen, jeg og min mor har også deltatt på ulike spirituelle grupper. Ingen av mine foreldre er svært religiøse, men jeg er døpt gresk ortodoks, konfirmert kristen og foreldrene mine har vist en interesse for kirken og kristendommen som et kulturelt aspekt. Jeg kan ikke si at jeg er religiøs eller ikke religiøs, derfor syntes jeg dette prosjektet var spennende for å både finne mer ut om det religiøse landskapet i Norge, men også for å kunne forstå min egen tro. Ved å intervju mine informanter ville jeg finne ut om hva det ville si å være spirituell, men ikke religiøs.

Når jeg så på kategoriene til Carling, Erdal og Ezzati fikk det meg til å observere meg selv utenifra. Når jeg skulle skrive spørsmålene mine til informantene kunne noen spørsmål som «hvorfør anser du seg selv som spirituell, men ikke religiøs» være litt direkte, men jeg viste at de ikke ville tolke det som et angrep mot dem. Grunnen til at jeg viste dette var fordi jeg skjønnte at de ville se på meg som en insider. Når jeg ser på kategoriene til Carling, Erdal og Ezzati kan jeg se at jeg har en fordel som en insider i form av dette intervjuet. Noen av mine informanter delte veldig dype historier om seg selv, og grunnen til dette var fordi de følte at de kunne stole på meg.

Jeg intervjuet fire kvinner og er en kvinne selv, dette er den første tingen vi delte. Til vanlig går jeg ofte kledd med lange kjoler og hatter. Jeg hadde på meg en lang kjole og en hatt til mitt første intervju, og jeg kan se for meg at jeg så ut som en alternativ person. Jeg tenkte på

det når jeg var ferdig med mitt første intervju, så for mine andre intervjuer valgte jeg og kle meg litt mer «normalt». Grunnen for dette var fordi jeg ikke viste om mine informanter ville at en insider skulle skrive en oppgave om dem, jeg ønsket at de skulle forstå at jeg tok dette seriøst. Jeg ønsket ikke at klærne mine skulle være det som avgjorde hva de delte eller ikke delte med meg, jeg ønsket at samtalen mellom oss skulle være det avgjørende.

Dette får meg til punkt to av hva vi delte, vi delte et slags språk og kunnskap om det alternative som gjorde at samtalen ble lettere. Selvfølgelig viste jeg ikke om alle forfatterne og filmene de snakket om, men i hovedsak viste jeg hva de siktet til. Det siste som gjør at jeg kan ha blitt forstått som en insider er min egen historie, som jeg delte med dem når det passet seg. Jeg ville dele litt om meg selv, får å gjøre dem mer komfortable med å dele om dem selv.

Det som gjør at jeg blir en outsider er for det første at jeg forsker på temaet, det andre min alder, og det tredje min tro. Jeg ser ikke på meg selv som spirituell, men ikke religiøs selv om jeg fort kan bli tolket sånn. Jeg har stor forståelse for dette miljøet og har underliggende kunnskap om miljøet fra oppveksten, men samtidig ser jeg miljøet fra utsiden. Jeg klarer å skille meg fra det, og som dere vil se videre i oppgaven så samstemmer mye av mine funn med andre forskere som er «outsidere» sine funn. Jeg ser på det som en fordel når man skal gjøre dybdeintervjuer om menneskers sitt liv å bli sett på som en insider, mens jeg ser en fordel i å også være en outsider når du skal tolke materialet.

1.6 Forskningsdesign

Mye av forskning som omhandler religion er empirisk, dette er fordi at man prøver å forstå hvordan religion erfares av mennesker som er troende. For å avgrense oppgaven har jeg valgt et forskningsdesign der jeg vil analysere og diskutere materialet mitt med forskning som ligger tett på studien jeg gjennomfører. Jeg kommer i liten grad til å anvende teorier som behandler spiritualitet og nyreligiøsitet som ikke er direkte knyttet til empiriske studier. Den studien jeg i hovedsak baserer min oppgave på er Mercadante. Jeg vil gjøre rede for og bruke hennes studie i analyse- og diskusjonskapitlet.

For å kunne diskutere mine funn opp mot Mercadante, har jeg valgt et design som ligger tett opp til hennes studie, men Hennes studie er relativt mye større enn den jeg har utført. Hun har intervjuet mer enn hundre mennesker i Amerika, men vi begge har dybdeintervjuer med våre informanter. Jeg måtte avgrense min egen oppgave mot hennes, fordi hennes forskning ville

vært for stor for masteroppgaven min med tanke på at Mercadante har brukt flere år på å samle inn materialet sitt, men jeg har valgt ut deler av hennes forskning som jeg ønsket å se på i Norge. Mercadante intervjuet flere generasjoner for å kunne sammenligne disse opp mot hverandre, mens jeg fokuserte kun på en aldersgruppe. Jeg vil i analysekapittelet legge frem hennes funn for den spesifikke gruppen opp mot mine egne informanter, men i hovedsak er ikke min forskning ute etter noen funn om generasjoner. Hun intervjuer både kvinner og menn, men hun ser ikke på forskjellene mellom dem. For gjøre studiene mest mulig sammenlignbare har jeg valgt å bruke hennes fire analysekategorier for å analysere intervjuene med kvinnene jeg har intervjuet. Disse kategoriene er 'Transcendens', 'Human nature', 'Afterlife' og 'Community'. Jeg har valgt å beholde de begrepene Mercadante bruker i boken sin på originalspråket hennes, som er engelsk. Dette fordi at noen av ordene som for eksempel «Transcendence» har sin egen forståelse og kan bli brukt litt annerledes på norsk og engelsk. Jeg skal også senere sammenligne funnene mine med hennes og da er det enklere om begrepsforståelsen er lik.

Mercadante skriver ikke ned alle spørsmålene hun stilte informantene innenfor disse kategoriene transcendens, human nature, afterlife og community,, men basert på svarene hun fikk, stilte jeg mine informanter lignende spørsmål. På denne måten hadde vi lik koding med disse fire kategoriene og jeg kunne sammenligne mine funn opp mot hennes basert på de svarene vi fikk fra informantene.. I analyse- og diskusjonsdelen av denne oppgaven diskuterer jeg funnene og hvordanfunnene mine i er overenstemmelse eller ikke med Mercadante (Mercadante 2014).

Ved å ta utgangspunkt Mercadante sitt materiale, kunne jeg også finne svar på min egen problemstilling basert på de fire kategoriene Mercadante hadde lagd. Mercadante skrev ikke om virkelighetsforståelsen og selvforståelsen til sine informanter, men basert på hennes kategorier kunne jeg dele dem opp og finne svar om mine informanter sin selvforståelse og virkelighetsforståelse innenfor dem. Jeg diskuterer også disse funnene med norske forskere som hadde gjort lignende studier i diskusjonsdelen av denne oppgaven. På denne måten kunne jeg sammenligne mine funn med funn gjort i Norge og se om det samstemte med tidligere forskning.

1.7 Tidligere forskning

Tidligere forskning som jeg skal diskutere med senere i oppgaven er forskning gjort på et alternative miljøet i Norge. Dette er forskere med en tilnærming fra religionssosiologien og religionsvitenskapen. Jeg tenker det er viktig å diskutere med begge tilnærmingene for å kunne se på hva slags funn de begge gjør, og hvordan disse funnene er like eller ulike mine egne funn. Det blir også interessant å se om vi tolker våre funn ulikt i form av hva slags tilnærming vi har og hva slags bakgrunn vi har som «insider» eller «outsider».

I diskusjonen i kapittel 5 vil jeg først belyse problemstillingen min ved å ta for meg to artikler som er skrevet med en religionssosiologisk tilnærming. Den første studien jeg ønsker å se på er gjort av Pål Kjetil Botvar og Irene Trysnes. De gjør rede for studien i kapittelet "Jeg kaller det Stine-tro" i boka *Religion og ungdom* redigert av Ida Marie Høegh (Botvar og Trysnes 2017:136-156). De har også gjort intervjuer med sine informanter, men tar også i bruk en spørreundersøkelse som KIFO gjennomførte våren og sommeren i 2011. Deres studie er av unge mennesker hvor de hadde dybdeintervjuer med tre menn og fire kvinner mellom 19 til 37 år. Hovedfokuset som jeg skal ta utgangspunkt i er koblingen mellom individualisme og nyreligiøsitet fra denne artikkelen.

En annen relevant religionssosiologisk studie kommer fra artikkelen «Spirituell, religiøs eller åndelig» til Margrethe Løøv og Knut Melvær (Løøv og Melvær 2014). Løøv og Melvær tar opp et spenningspunkt som finnes innenfor studie av det nyreligiøse, nemlig selvbetegnelser innenfor det norske alternative miljøet. Dette er et veldig viktig punkt både for informantene, men også for de som studerer dette miljøet. I min konklusjon svarer jeg på hvorfor det er viktig å anerkjenne de begrepene informantene bruker om seg selv.

I den andre delen av diskusjonen ser jeg på funn fra religionsvitenskapelige forskere. Den første forskeren jeg ønsker å sammenligne funnene mine med er Jeanette Sky. Jeanette Sky tar for seg en endring av det religiøse landskapet fra midten av 1900-tallet i *Religiøse landeplager: Når gud blir en trussel* (Sky 2011). Jeg har valgt å ta med denne artikkelen fordi Sky viser at det har skjedd en endring av det religiøse landskapet her i Norge og hun tar opp et viktig punkt i norsk historie hvor endringen blir synlig. Den andre grunnen til at jeg ønsker å ta med denne artikkelen som ikke omhandler det alternative miljøet er fordi den snakker om norske mennesker sitt forhold til kirken, som er relevant i form av mine informanter sitt forhold til det religiøse og deres virkelighetsforståelse.

Den andre religionsvitenskapelige forskeren jeg skal ta for meg er Anne Kalvig og hennes artikkel «Facing suffering and death» (Kalvig 2012). Denne artikkelen er en videre analyse fra hennes doktoravhandling *Åndeleg helse. Ein kulturanalytisk av mennesket- og livssyn hos alternative terapeuter* (Kalvig 2011). Denne artikkelen tar for seg spørsmålet «er alternativ terapi en form for post sekulær religiøs praksis?». Det jeg ønsker å fokusere på fra denne artikkelen er hvordan de terapeutene hun intervjuer beskriver deres virkelighetsforståelse i spørsmålet om smerte og døden.

2. Metode

Denne undersøkelsen av kvinner som anser seg selv som spirituelle men ikke religiøse er basert på fire intervjuer gjort i november 2019. Materialet består av fire dybdeintervjuer kombinert med de fire kategoriene «Transcendens», «Human nature», «Afterlife» og «Community» til Mercadante. Jeg vil gjøre rede for de metodiske grepene jeg har gjort i arbeidet med denne oppgaven i det kommende kapittelet.

2.1 Semi-strukturerte intervjuer

Som allerede nevnt bruker forskere innenfor lived religion ofte intervjuer som forskningsmetode. noe jeg også har valgt å gjøre siden jeg var interessert i å finne ut om mine informanter sine virkelighetsforståelse og selvforståelse.

Kvalitativ forskning er mest egnet for å undersøke hvordan personer oppfatter seg selv og sin spiritualitet. Dette fordi denne metoden ikke er ute etter statistikk eller tall som i kvantitativ metode, men er mer fokusert på hvordan mennesker har opplevd en hendelse eller deres forklaring på livet.

Within religious studies the qualitative interview is a very useful method, since people's beliefs are diverse and multifaceted, aspects that can be hard to catch in quantitative studies. Qualitative interviews result in rich, complex and nuanced data. (Bremborg 2011:310)

Innenfor kvalitativ forskning er det ulike metoder og en av disse er semi-strukturerte forskningsintervjuer.

Most interviews, though, are semi-structured: they start with specific themes and issues but remain open for new questions to come up. (Bremborg 2011: 310.)

Da jeg skulle skrive intervjuguiden (se vedlegg 2) spørsmålet hvordan mine spørsmål til informantene skulle være formet. Fordi denne forskningen skal senere sammenlignes med Mercadante sitt studie var det viktig at spørsmålene var relativt like. Siden jeg ikke viste hva Mercadante hadde stilt sine informanter av spørsmål, kunne jeg bare basere mine spørsmål på de svarene hun hadde fått og de fire kategoriene hun hadde. Jeg valgte semi-strukturert intervju som metode fordi jeg da kunne stille andre spørsmål enn de jeg hadde planlagt hvis jeg så at informantene fortalte om noe relevant for temaet, men ikke hadde skrevet ned som et

spørsmål. Når jeg skulle prøve å finne svar for informantene sine virkelighetsforståelse og selvforståelse mente jeg det var viktig å være åpen til svar eller spørsmål som ville komme, men som jeg ikke hadde nødvendigvis planlagt.

Qualitative interviews have similarities to the hermeneutical tradition within textual analysis. One of the main purposes of qualitative interviews is to understand and interpret people's thoughts, beliefs, ideas and conceptions. The method starts with people's experiences in the world and seeks to get to the bottom of them. The philosophical approach is phenomenological, which means that it is people's experiences of the world that are to be explained, not the world in itself. Interviews are also often carried out in order to explain statistical correlations and observed changes, differences or tendencies (Bremborg 2011:311).

Jeg var ute etter hvordan informantene opplever verden, ikke hvordan verden i seg selv er. Siden min problemstilling er ” *Hvilke selvforståelse og virkelighetsforståelse har kvinner som oppfatter seg selv som spirituelle men ikke religiøse.*”, så er jeg opptatt av hva de tenker og tror. For å kunne forstå deres selvforståelse og virkelighetsforståelse så var det viktig med et semi-strukturert dybdeintervju. Jeg kunne ikke bare ha observert disse kvinnene, siden denne oppgaven ikke er ute etter et ritual eller en fysisk ting. Jeg er ute etter måten de tenker og opplever det religiøse og spirituelle i hverdagen deres.

Spørsmålene som jeg stilte mine informanter under kategorien transcendens var spørsmål som «Hva er din religiøse bakgrunn?» Og «Opplever du at det finnes en Gud eller noe større enn deg?». Spørsmålet her er bygd opp på å finne ut om informanten sin bakgrunn, men også for å forstå deres virkelighetsforståelse.

I Human nature kategorien stilte jeg spørsmål som «Erfarer du at mennesket er godt eller ondt?» og «Vil du si at vi da er født sånn?». Disse spørsmålene er bygd opp på informantens selvforståelse og hvordan de forstår seg selv gjennom spørsmål om menneskets natur.

I Afterlife kategorien stilte jeg spørsmål som «Tror du på et liv etter døden?» og «Tror du på et tidligere liv?». Ved å stille disse spørsmålene kunne jeg finne mer ut om informantene sin virkelighetsforståelse og hvordan de forklarer deres tro på noe større enn seg selv. Den siste kategorien Community hadde spørsmål som «Er du medlem av en gruppe som deler din spirituelle forståelse?» og «Hvordan hjelper det deg å være en del av denne

gruppen?»). Ved å stille disse spørsmålene kunne jeg finne ut om deres selvforståelse og hvor individuelt de opplevde deres tro opp mot andre.

Jeg kodet intervjuene ved å transkribere dem og sette dem i forskjellige fargekoder innenfor temaene «Transcendence», «Human nature», «Afterlife» og «Community». Ved å gi dem fargekoder systematiserte jeg intervjuene slik at jeg enklere kunne sammenligne dem senere.

At på forhånd fastlagte forskningsspørsmål fungerer som styrende for intervju spørsmålene man planlegger å stille i selve intervjuet, betyr ikke at man ikke kan avvike fra dem. Den konkrete interaksjonen med intervjupersonen kan nettopp kreve at man forfølger fortellingen som intervjupersonen er mest opptatt av å fortelle. Ofte kan det faktisk vise seg at man ved å lytte til intervjupersonen og skubbe sine egne prefabrikkerte spørsmål litt i bakgrunn allikevel kommer til de oppsatte temaene (Birkmann og Tanggaard 2012:28).

Med kvalitativ metode så vil man få klarere svar på hva mennesker med tro faktisk mener, for med en spørreundersøkelse ville kanskje de som anser seg selv som ”spirituelle men ikke religiøse” krysset av på ”ikke religiøs”. Da finner ikke jeg ut de store grunnene for hvorfor menneskene velger å tro som de gjør, jeg får ikke den dype bakgrunnen som jeg vil trenge for min oppgave.

2.2 Utvalg av informanter

Da jeg skulle velge informanter til mitt prosjekt kontaktet jeg en spirituell klubb som ba meg om å legge ut prosjektet mitt på deres Facebook side. Jeg har selv vært medlem av denne klubben, men ikke nok til å kjenne noen av medlemmene av klubben. Jeg ønsket å intervju fire personer fordi jeg tenkte det er nok til å få en god variasjon, men ikke for stort til at jeg ikke får skrevet i dybden om mine informanter sin selvforståelse og virkelighetsforståelse. Jeg hadde snevret utvalget ned til fire informanter fordi jeg tenkte av hvis jeg skulle få med informantenes fulle virkelighetsforståelse og selvforståelse, så måtte prosjektet ha plass til deres fortellinger. Dette er i overensstemmelse med at «det avgjørende utvalgsprisipp i kvalitative studier er at utvalget er egnet til å utforske problemstillingene» (Thagaard 2013: 65).

De kvinne jeg søkte for dette prosjektet var kvinner innenfor aldersgruppen 40-50 åra. Jeg valgte denne aldersgruppen fordi jeg har observert at det er mange kvinner i denne aldersgruppen innenfor det alternative miljøet. Min oppgave vil ikke fokusere på en generasjonsforskjell, men jeg tenker det er interessant at mange av de synlige innenfor dette miljøet er kvinner innenfor denne aldersgruppen. De fire kvinnene hadde alle ulike yrker og hadde ulike bakgrunner, dette ville hjelpe for variasjonen av oppgaven.

I begynnelsen av oktober begynte jeg å rekruttere informanter til dette prosjektet. Jeg følte at hvordan prosjektet ville bli mottatt ville også gjenspeile nødvendigheten av et slikt prosjekt. Ved mitt eget nettverk kontaktet jeg en gruppe hvor jeg tenkte det kunne være mange medlemmer som muligens ville falle under kategorien ”spirituell, men ikke religiøs”. Etter en uke uten svar prøvde jeg å kontakte dem igjen, det viste seg at informasjonen på siden deres ikke var oppdatert. De ba meg om å skrive på deres Facebook gruppe, et innlegg om prosjektet. Etter dette inviterte en av lederne av gruppen meg til et seminar som hun skulle på. Dette seminaret var ikke under den gruppen hun ledet. Seminaret dreide seg om et møte mellom kirken og det spirituelle.

På seminaret var det omtrent 30 mennesker som hadde dukket opp. Jeg satte meg ned og lyttet til en samtale mellom en biskop og en healer som diskuterte deres syn på kirken og det spirituelle. De gikk igjennom flere temaer som etterlivet, hvor er verden i dag, unge mennesker sitt mangel på en dypere mening eller tilhørighet. I salen satt også en prest og en sjaman, tilskuerne hadde ulike trobakgrunner, mange av dem var fra kirken selv. Rett før samtalen skulle begynne, falt det en Bibel fra en bokhylle ned på gulvet. Det jeg fant interessant var at alle reagerte og tenkte likt nærmest, de lo og sa ”nå kan vi begynne, for nå er den åndelige verden her også”. Som om det var en felles forståelse og respekt for det åndelige i rommet.

Etter biskopen og healeren sin samtale satt vi oss i grupper og diskuterte de ulike temaene. Jeg forsvant i en dyp samtale med de menneskene som jeg var på gruppe med, bare en time etter jeg først hadde hilst på dem. Da det var klart for lunsj kom det flere mennesker bort til meg og spurte om jeg var ”henne”, som skulle skrive en masteroppgave om det spirituelle men ikke religiøse. Selv ble jeg overrasket, siden det kun var tre dager siden jeg hadde lagt ut dette prosjektet på en annen gruppe sin Facebook side. Det hadde tydeligvis spredt seg og

mange i rommet viste allerede hvem jeg var.

Etter tre dager hadde jeg fått alle de informantene jeg trengte, og flere kvinner sendte meg melding om et ønske om å være med, men de var ikke i den aldersgruppen jeg hadde søkt etter. Åpenbart var dette et tema som trengte å belyses siden så mange kvinner gjenkjente seg i prosjektet og deres engasjement ovenfor prosjektet videre var utrolig. Nesten alle jeg snakket med kjente noen som kunne være med på prosjektet eller bare ønsket å diskutere det spirituelle med meg. Jeg måtte tilslutt skrive på Facebook innlegget mitt at jeg hadde fått alle informantene jeg trengte foreløpig.

Tilslutt satt jeg med fire svært ulike kvinner som ble mine informanter og innen november hadde jeg intervjuet alle fire og fått fire interessante intervjuer. Dette ville være ledende for prosjektet mitt fremover.

2.3 Presentasjon av informantene

I starten av november begynte jeg å intervju mine informanter. Jeg hadde en ide om hvordan intervjuene ville foregå og hva slags mennesker jeg ville møte, samtidig som mine forventninger ble møtt over hvor like mine informanter sine svar var på noen områder, så ble jeg forbauset over hvor forskjellig deres bakgrunner og tanker var på andre områder. Jeg endte opp med fire åpne og ærlige intervjuer med fire kvinner om sine liv og tanker, og jeg så at deres svar ville bidra til en enda større forståelse for hvordan personer som anser seg som spirituelle men ikke religiøse reflekterer over sin spiritualitet.

De fire kvinnene jeg intervjuet hadde svært forskjellige liv. Før jeg møtte dem hadde jeg sett for meg et bilde i hodet mitt om hvordan de kanskje var, at de kanskje ville se alternative ut med kjoler og krystallsmykker. Ingen av personene passet med bildet i hodet mitt.

Den første personen jeg intervjuet kan vi kalle «Liv». Hun er en 56 år gammel kvinne bosatt i Oslo. Da jeg først så Liv sitt hjem ble jeg overrasket over hvor lite «Spirituell men ikke religiøs» hjemmet hennes var. Ikke det at jeg vet helt hvordan et sånt hjem ser ut, men utenifra så det helt vanlig ut. Jeg banket på døra og Liv forklarte meg at intervjuet skulle forgå oppe i et lite hus jeg trodde var garasjen. Når vi kom opp til bygningen så jeg et skilt utenfor som var malt med noen inspirerende sitat på. Inne i huset befant det seg et slags atelier med

male ting, en sjamanlignende tromme og et stort arbeidsbord. Innenfor denne lille bygningen befant det seg et rom jeg ville ha assosiert med en som var «spirituell men ikke religiøs», men utenpå kan man ikke se det. Dette gjenspeilte seg ikke bare med stedene jeg møtte mine informanter på, men dem i seg selv. Alle mine informanter hadde et særtrekk ved seg, og det var noen temaer de åpenbart hadde større meninger om enn andre. Liv skilte seg ut på sårbarheten sin og hennes historier. Av alle mine informanter var hun den som delte mest om seg selv personlig. Det som er interessant med Liv er at hun har en historie for hver ting hun forteller om, hvert emne. Hvert valg hun har tatt har en begrunnelse til seg, en historie. Hun er også den informantene som har størst bakgrunn fra det religiøse. Hun har en kristen bakgrunn. Hennes tanker og svar var veldig knyttet til temaet «Transcendence og bakgrunn». Hennes intervju varte i en time og 36 minutter.

Mitt andre intervju var med «Kristine» som er 42 år. Jeg dro til Stavanger for å intervju henne. Hun var den første som kontaktet meg når jeg spurte om noen ønsket å bli med på dette prosjektet. Kristine er ikke en person du ville ha trodd var spirituell men ikke religiøs. Jeg møtte henne på jobben hennes, en bransje jeg ikke ville ha trodd det fantes noen som var spirituelle i det hele tatt. Dette er heller en bransje jeg assosierer med ganske typiske ateistiske holdninger, noe jeg ikke var alene om å tro. «Her for eksempel på jobb, så er det mange som ikke tror på noe før de får sett det» sa hun under intervjuet. . Dette fikk meg til å tenke over mine egne fordommer, bokser som jeg putter folk inn i. Dette er noe vi alle gjør, men det viser seg stadig hvor feil man kan ta av å bare basere disse boksene våre på det ytre. Mens jeg intervjuet Kristine, ble jeg veldig overrasket over hennes svar i «Human nature» kategorien. Hun hadde tanker om det “onde” som en del av oss, dette var noen tanker som jeg ikke hadde hørt før og de utfordret meg og mine spørsmål til en ny tankegang. Kristine er også den av informantene som har vært spirituell men ikke religiøs i kortest tid. Hennes intervju varte i 54 minutter.

Mitt tredje intervju var med «Sara» 50 år. Sara sin bakgrunn er fra et annet land enn Norge, så det var interessant å se hvordan det påvirket hennes svar. Sara beskriver seg selv som tidligere religiøs sånn som Liv, men de har hatt forskjellige tilnærminger til det religiøse. Sara sin religiøse bakgrunn er veldig knyttet opp til spørsmål om livet og hennes ønske om å vite hvem hun er. Hun ble ikke oppdratt religiøs, men begynte sitt religiøse liv som 16 åring. Det jeg syntes var veldig interessant med Sara var at hun alltid understrekte at hun ikke kunne si ting med sikkerhet, men at dette var kun noe hun følte og trodde på, som om det fantes flere

svar. De andre informantene kunne si lignende ting , men de var ofte satt på noen temaer hvor det kunne virke som om de var fullt bestemt på at «sånn er det». For alle mine informanter var det viktig at man ikke presser troen sin på andre, men for Sara var dette ekstremt viktig. Dette gikk igjen hos henne spesielt. Hennes intervju varte i 40 minutter.

Mitt fjerde intervju var med «Ragnhild» 56 år. Dette intervjuet var kanskje det jeg var mest spent på fordi hun virket som om hun hadde mest erfaring innfor det spirituelle, basert på det hun hadde fortalt meg da hun tok kontakt.. Ragnhild hadde en veldig sterk personlighet og meninger. Dette er noe jeg har hørt om meg selv, men aldri forstått. Jeg har ofte koblet det til en negativ ting, men når jeg møtte Ragnhild så forstod jeg hva det betydde og jeg skjønnte at det ikke er en negativ kommentar, men heller en måte å forklare en energi på. Ragnhild tok hele rommet med hennes måte å snakke på. Hun snakket helt fritt og bestemt. Mens jeg intervjuet henne tenkte jeg at hun kanskje var så hard på utsiden, med måten hun snakket på fordi hun hele tiden har måtte forsvare seg selv, men jeg tror ikke det. Jeg tror hun snakket så bestemt fordi hun var hundre prosent sikker i sin sak. Ikke det at jeg opplevde henne som en person som dytter dette på alle andre, tvert imot. Heller som en person som vet de sitter på det riktige svaret og ikke følger flokken fordi det føles bedre. Ragnhild skilte seg ut i måten hun malte et bilde for meg, jeg kunne fint se for meg hva Ragnhild forklarte, spesielt i «Afterlife» kategorien. Hennes intervju varte i 1 time og 48 minutter.

Alle intervjuene begynte med spørsmål om deres bakgrunn og tanker om noe større enn dem selv. Her ønsket jeg å se på deres virkelighetsforståelse og hvordan de putter sin egen historie opp mot dette. Videre gikk jeg til temaet «human nature» hvor jeg ønsket at de skulle ta blikket bort i fra dem selv og se på menneskets natur. Er vi gode eller onde? Og hva betyr dette i et større perspektiv som for eksempel etterlivet. Ved at de forklarte mennesket natur så indirekte forklarte de også deres egen selvforståelse ved å forklare hvorfor vi mennesker er som vi er og gjør som vi gjør. Videre gikk jeg over til temaet etterlivet fordi jeg ønsket å se på deres tanker rundt temaer som straff, hvelvete, himmelen og en kobling mellom dette livet og livet etter døden. Jeg gikk også inn på temaer som reinkarnasjon og karma som ofte har vært populære tanker innenfor det alternative. Til slutt gikk jeg inn på temaet «community» fordi jeg ønsket å se hvordan de deler dette med andre og hvordan de ser på seg selv i forhold til andre som enten er innenfor det spirituelle miljøet eller utenfor. Alle intervjuene har blitt transkribert og anonymisert.

2.4 Ethiske aspekter

Siden jeg intervjuer mennesker om deres tro vil informantene og min forskning være spesielt viktig å omhandle varsomt. Dette omfatter alt forskning som omhandler mennesker og deres tro. Vi som forskere kan finne funn innenfor det religiøse feltet som kan være med på å endre mye for de menneskene disse funne inkluderer.

I forskningsetikken innebærer det at enkeltindivider har interesser og integritet, som ikke kan settes til side i forskningen for å oppnå økt innsikt eller for å gagne samfunnet på andre måter. Forskingen skal verne om personlig integritet, sikre frihet og selvbestemmelse, respektere privatliv og familieliv og beskytte mot skade og urimelige belastninger (De nasjonale forskningsetiske komiteene 2016).

Derfor er det først viktig at de blir anonymisert, sånn at de ikke kan bli gjenkjent i etterkant av prosjektet. Det blir også viktig å oppbevare alt av informasjon om dem trygt. I etterkant av prosjektet vil disse dataene om dem slettes. Intervjuene ble tatt opp, men lagret på en USB med kode, disse intervjuene ble aldri lagret på pc, men holdt separert. Når prosjektet er over slettes alt av lydspor.

Opplysninger om identifiserbare enkeltpersoner skal lagres forsvarlig. Slike opplysninger skal ikke lagres lenger enn det som er nødvendig for å gjennomføre formålet med behandlingen (De nasjonale forskningsetiske komiteene 2016).

Det er viktig at de føler seg trygg med meg som intervjuer dem, at de vet at de på hvilken som helst tidspunkt kan trekke seg fra prosjektet. Jeg hentet inn skriftlig samtykke fra hver av informantene og gav dem enkelt muntlig informasjon om hva prosjektet gikk ut på. Jeg fikk en forståelse for at informantene opplevde det trygt å delta, og at de ikke hadde innvendinger mot å delta i prosjektet.

At samtykket er uttrykkelig, betyr at deltakerne klart og tydelig gir uttrykk for at de er innforstått med hva det faktisk innebærer å delta i forskningsprosjektet. De skal ha reelle muligheter til å avstå fra å delta uten at det medfører ulemper, og de skal være innforstått med at de til enhver tid har rett til å avbryte sin deltakelse uten at dette får negative konsekvenser (De nasjonale forskningsetiske komiteene 2016).

3. Analyse

Den følgende analysen har to nivåer. Først vil jeg gjøre en tematisk analyse av materialet som gjengir empirinært hva informantene sier ut ifra de fire analysekategoriene jeg har hentet fra Mercadante. Deretter på nivå to vil jeg sammenligne funnene fra første del av analysen med Mercadantes funn. Dette gjør jeg for å få enda tydeligere frem hva som kjennetegner hvordan informantene reflekterer over seg selv som spirituell, men ikke religiøs. Jeg vil avslutte analysen ved å oppsummere hvordan funnene belyser informantenes selvforståelse og virkelighetsforståelse. Disse funnene vil jeg deretter drøfte i det avsluttende diskusjonskapittelet.

3.1 Transcendence og bakgrunn

Transcendence er en av de filosofiske begrepene det er vanskelig å begrepsfeste helt, men siden jeg skal sammenligne mine funn med Mercadante senere så ønsker jeg å bruke det på ganske lik måte som henne. I boken hennes «Belief without borders» så forklarer hun Transcendence som:

A “horizontal” transcendence can mean one is reaching beyond one’s limited ego, out to others, the world, community, nature, and so on. This is often what “spiritual” means from a psychological perspective. A “vertical” transcendence, however, implies one is reaching out towards God, higher power, the cosmos, the “ultimate”, or some other way of conceptualizing an ontological reality beyond the material world.
(Mercadante 2014:94).

Mine informanter ville ofte begrunne deres Transcendence i form av deres bakgrunn og oppvekst, og derfor mener jeg det er viktig å ta med begge deler. I Transcendence vil jeg se etter deres virkelighetsforståelse, hvordan de tror og forholder seg til det større enn seg, mitt fokus vil være på spørsmål om for eksempel Gud, hva slags Gudsbilde de har og hvordan alt henger sammen. Dette kan vi finne i intervjuet med Liv for eksempel. Da jeg spurte henne spørsmålet om «hva er din religiøse bakgrunn?» fikk jeg svar som kan plasseres under kategorien Transcendence.

Faren min. Jeg vet ikke om han var noe spesielt religiøs, men faren min han var en alkoholiker og det var nok ikke noe kjekt for moren min og da kan jeg huske det, spesielt en gang vi satt på badet og hun var veldig lei seg, også sier hun ” det er Gud som prøver oss”. Da tenkte jeg “wow, så fælt. Prøver oss til hva?”. Det var vel da frykten ble lagt.- Liv 56år Oslo.

Det ble ganske klart for meg gjennom intervjuet mitt med Liv at hennes møte med «det større» ikke alltid hadde vært en enkel vei. Som vi kan se stilte hun spørsmål om Gud allerede fra en ung alder av. Dette følger henne videre i livet når hun anser seg fortsatt som religiøs. Disse spørsmålene fører da til at hun melder seg ut av det kirkesamfunnet hun tilhørte.

[...]Også satt vi og snakket om det var synd å drikke og røyke. Så sa den ene” hvis du sitter i det vinduet og noen tar anstøt av at du drikker et glass med vin, da er det en synd”. Da meldte jeg meg ut- Liv

Dette var ikke unikt for Liv. Alle informantene ønsket å ha en friheten til å kunne tro på sin egen måte, uten regler. Det at Liv for eksempel gikk ut av kirkesamfunnet betydde ikke at hun sluttet å tro på noe større enn seg selv.

Jeg tror på noe som er større enn meg selv. Og Det som er større enn meg er for stort til å kunne settes i en boks. For jeg tror faktisk at alle mennesker fra tidenes morgen har søkt akkurat det gudommelige og de forstod ikke at de kunne gjøre det selv, de trodde de måtte gå igjennom en sjaman. Og jeg tror det religiøse handler om makt og det merket jeg når jeg satt og hørte på disse her nærradioene og de gangene jeg var i kirken. Jeg følte at det var en slags maktdemostro... nei, ikke demonstrasjon, men altså “jeg sitter på sannheten og hvis du ikke følger akkurat det jeg forteller så går det til helvete». I det øyeblikket jeg ga slipp på troen på at jeg skulle ende opp på et slikt sted fordi jeg ikke trodde riktig eller ba riktig, så var det så deilig- Liv

Liv har her et inntrykk av at det større enn henne blir brukt av andre og at for å oppleve noe av det større måtte man igjennom ulike religiøse ledere for å kunne få svar. Jeg vil si at hennes forestilling om transcendence endrer seg ved at den flyttes til henne selv. Hennes forhold til det større er ikke da igjennom noen andre, men en direkte kontakt.

Jeg kaller det universet jeg, men det er bare fordi jeg skal kunne snakke med alle om dette her. Selv de som har et negativt forhold til ordet «Gud», men det er Gud. Det er den samme Guden som jeg har trodd på hele livet, men jeg tror ikke det er en personifisering som det blir gjennom religion. Jeg tror ikke det er noen som er der for å dømme oss, jeg tror den kraften den responderer på er det vi sender ut av følelser- Liv

Som sagt tidligere knyttet ofte Liv sine erfaringer og sitt tidligere religiøse liv til de valgene hun tok i form av det «spirituelle» livet og troen hun nå hadde. Selv om ingen av mine informanter var sterkt imot det religiøse, så var det fortsatt et tema som gikk igjen, nemlig grensene, reglene og følelsen av å bli dømt som gjorde at de ønsket å tro på en annen måte enn den de opplevde de møtte innenfor religionssamfunnene de hadde erfaring fra.

Som vi så med Liv endret hennes transcendence forestilling seg fra troen igjennom andre, til troen i henne selv. Kristine var derimot veldig fokusert på det å blande tro og utfordre den tradisjonelle tanken om å tro på en bestemt måte. Kristine har ikke en religiøs bakgrunn som Liv, så hennes tro har nok ikke endret seg på lik måte.

Jeg er døpt religiøs, men det var fordi besteforeldrene ønsket dette og jeg ser at mange i slekten rundt har blitt mer religiøse med alderen, når de føler at de trenger noe å tro på som typisk min bestemor, før hun døde ble hun mer og mer religiøs. [...]

Mange av de er sånn monoteisme eller sånn at de skal bare tro på en Gud og hvis du ikke tror på den Guden så er du ikke religiøs på den måten de forventer at du skal være. Det er jeg veldig imot. Jeg mener du skal få lov til å være en blanding hvis du vil, du trenger ikke å være aktiv hvis du ikke vil og jeg mener at du kan være aktiv hvis du bare er hjemme og sitter og mediterer. Det for meg er likeså bra som å gå ut der hvor alle andre er. -Kristine

For Kristine så var selvutvikling en veldig viktig del av hennes spiritualitet. Det virket som om hennes selvutvikling hang sammen med det å bli mer «lik seg selv», sånn at hun kunne finne sin indre kjerne og bli et bedre mennesket for samfunnet. Hun snakket mye mer om selvutviklingen for her og nå, enn for et høyere mål som etterlivet eller Gud for eksempel. Liv hadde hatt denne frykten av å bli dømt av en høyere makt, som ikke Kristine har hatt så deres virkelighetsforståelse var annerledes fra starten av, men begge to hadde endt opp på troen om

å være et godt menneske nå, ikke fordi at de tror de vil bli straffet i etterlivet, men fordi deres tro på å kunne bli et bedre “jag”.

Nettopp fordi jeg ikke er for det institusjonelle, jeg mener det ikke finnes noe rett svar, jeg mener at alt går egentlig ut på det samme. Jeg har tatt en del kursing som går på det å gå mer inn i seg selv, i istedenfor å tilbe noe som er eksternt. Jeg tror.. hvis det er en guru, eller Jesus.. Du kan aldri bli lik den personen, du kan kun bli lik deg selv. Den beste versjonen av deg selv. Derfor jobber jeg med meg selv. Jeg tror at jo mer du jobber med deg selv jo kan du påvirke de rundt deg. Jeg tror mer på det å vekke opp folk, eller vekke opp deg selv. Det å våkne, ikke tro på alt det som du blir påvirket av å tro på. [...]

Jeg tror på dimensjoner, energier og frekvenser. Jeg tror på en kraft, det du kaller Gud. Jeg tror på masse sånn, du kan kalle det 3d, 4d, 5d.. At vi nærmer oss kilden. At hvis du sier Jesus er her (viser med hånda) også er kraften her, også er det forskjellige dimensjoner, en sjel som heletiden jobber for å komme tilbake til denne kraften.-Kristine

Her begynner Kristine å komme inn på det Mercandante omtaler som “vertical transcendence”, hvor hun begynner å strekke seg mot Gud eller mot denne kraften som også kommer inn på det “horizontal transcendence” ved hennes tro om at sjelen jobber med å komme tilbake til “kraften”.

Mitt tredje intervju som var med Sara hadde også et tidligere religiøst liv sånn som Liv, begge innenfor kristendommen, men Sara var da ortodoks kristen. Begge to søkte til det religiøse for å kunne finne svar og begge to gikk ut av det religiøse fordi svarene var så satt til et sett av regler.

Når jeg vokste opp, for min del så var det noe jeg ønsket å finne ut hvordan ting henger sammen, så jeg begynte å lese Bibelen. Jeg leste gamle testamentet så godt jeg kunne fordi det er ganske vanskelig å lese, også nye testamentet. Jeg ville prøve å finne ut av noen spørsmål ved kirken, så for min del var det en del av å prøve og finne ut forholdet mellom liv, død, kjærlighet og hvorfor..ja sånne ting.-Sara

Akkurat som Liv så forholdt Sara seg til det større igjennom sin kristne tro, hun prøvde også å finne svar igjennom tekster og det rammeverket som var satt.

Jeg synes de setter for mye rammer, det var det jeg fant ut som tenåring. De setter så mye rammer, det er noen kristne som sier "Guds ord", men Bibelen er skrevet av mennesker og det er plukket ut det som passer dem der og da- Sara

Akkurat som Kristine så fokuserer Sara på selvutvikling og hvordan hennes handlinger påvirker de menneskene som er rundt henne. Dette er det Mercadante beskrev som «horizontal transcendence». Troen på at vi alle mennesker er et og at vi påvirker hverandre på en større måte enn det vi kan se.

Vi er en del av noe større, som sjeler er vi tilknyttet til noe som er større. Vi er bundet alle sammen. Det er noe som kanskje ligger i det å være spirituell, jeg er ikke sikker, men du skal ikke gjøre vondt mot noen andre for de er en del av deg selv. Det er noe jeg tenker hører til det å være spirituell, du tenker litt mer enn kun din avgrenset kropp -Sara

Ragnhild og Kristine hadde en ganske lik bakgrunn i form av det religiøse, ingen av dem kom fra en religiøs familie, men hadde et forhold til kirken gjennom det å være en del av det norske samfunn. Begge døpt og konfirmert, men mer som en tradisjon enn en tro. Ragnhild er nok den av de informantene som har hatt det lengste forholde til det «spirituelle», men ikke bevist.

Det med ånde verden har jeg bare vist siden jeg var liten fordi de har snakket med meg, men jeg er ikke vokst opp med Gud, Jesus og nattbønn. Men så klart man er jo en del av samfunnet, med jul og påske. Jeg var fem år i speideren og det er jo KUFK, men det var kun fordi det var det som var. Det var ikke sånn at vi gikk inn dit fordi det var kristent, men fordi det var det som var konseptet.-Ragnhild 56år Oslo.

Sånn som de andre likte ikke Ragnhild de grensene som er satt med det religiøse. Alle informantene reagerte på truslene om helvete og den følelsen av at de religiøse dømte andre som trodde «feil». Alle informantene delte det ønske om å kunne tro når og hvordan de selv ønsket å tro. De ville heller ikke knytte det «større» til en ond kraft som kunne dømme mennesker eller sende dem til helvete.

Hvem skal bestemme når jeg skal være religiøs, kl 11 på en søndag? Jeg forstår at det ligger en del praktiske hensikter bak det, men det er ikke et religiøst hensyn. Gud eksisterer ikke kun på søndag kl 11.-Ragnhild.

Hun fokuserer også på det med å kunne jobbe med seg selv.

Vi har en del troer som vi har med oss, de ligger i underbevisstheten. Når folk ikke går lengere i sin egen meditasjon enn til underbevisstheten, der ligger traumene, marerittene og all den dritten der som gjør at folk prosjekterer frykt. De som lærer å gå enda dypere enn det, hvor du går inn i din egentlige kjerne, de svever rundt, lykkelige. For der er det kjærlighet, glede, humor og intelligens. Man går virkelig inn i kjernen av seg selv, dette kan høres veldig "flower power" ut. "the only answer is love", men kjærligheten er på en måte en skaper kraft. Hvis folk går videre vekk fra støyet så finnes den freden og roen der. Da er man for meg en del av dette utvidende bevisstheten, for da har man de-fokusert seg vekk fra den fysiske kroppen og er kontakt med dette utvidende bevisstfeltet. - Ragnhild

Når det kommer til å tro på noe større enn seg selv og hvordan de forklarer denne skikkelsen eller kraften så er svarene ganske like. På spørsmålet mitt om de opplever Gud eller noe større enn seg selv så ble svarene:

Ja, det føler jeg veldig. Jeg kan kalle det Gud, en kraft eller et univers. Det er mer den følelsen at jeg føler at det er noe forbi meg selv, eller i meg selv som er en link til noe større. Og jeg ser på det som en kraft som har skapt alt, det er nok det de fleste religioner kaller for Allah eller Gud -Kristine

For min del er det Gud, jeg kaller det Gud inni hodet mitt, men mange mennesker her i Norge har jeg lagt merke til at når jeg sier Gud så tenker de på mannen med skjegget. Jeg vet ikke hvorfor haha. Så jeg ville ha kalt det univers eller et høyere selv.- Sara

Vi kan se at alle informantene bruker ordet «universet» som en beskrivelse av «det større». Jeg ba mine informanter om å beskrive dette «større» både i form og hvor den befant seg.

Det er kun en lyskraft [...] Den er overalt! Jeg har en tanke om at jeg er like mye i Gud, som Gud er i meg- Liv

Jeg ser på det kun som lys, jeg kan ikke personifisere det. Det er kun en kraft eller et lys. [...] Kun energi! Jeg tror at de kan manifestere seg om vi har behov for å se dem, for det er mange... Her for eksempel på jobb så er det mange som ikke tror på noe før de får sett det. derfor kan det også ta form, det er typisk det vi leser i Bibelen at det kom en engel ned. - Kristine

Som vi kan se bruker de ikke mennesker eller skapninger som ligner på mennesker for å forklare det som er større enn seg selv, de forklarer det som lys eller energi og at denne kraften ikke er over oss men overalt og til å med i oss. Jeg vil si at deres forhold til Gud og noe som er større enn dem er ganske likt, men de kan bruke forskjellige ord for det. Det viktigste for dem er å ha frihet til å kunne tro fritt. Mange av dem nevner også at deres kommunikasjon med det større skjer igjennom meditasjon. Den eneste som skilte seg litt ut på dette området her var Ragnhild som ikke ønsket å bruke noe begrep for å forklare «det større», hun syntes det var vanskelig å sette noe ord på det og sa til meg når jeg stilte spørsmålet «ja, for nå leter du etter en menneskelig måte å forklare det på.».

Mine informanter kom inn på både horizontal og vertical transcendence, men jeg vil si de alle la mer vekt på “horizontal”. Jeg tror at grunnen til dette kan være at de har opplevd eller kjent på det å føle seg bundet av en måte å tro på. Det virker som at de oppfatter det spirituelle som en fri måte å tro på for dem, og dermed ønsker å jobbe på seg selv istedenfor å dytte deres tro på andre, noe de alle var imot.

3.2 Human nature

I Human nature kategorien av spørsmålene mine var jeg interessert i informantene sine tanker rundt mennesket natur, er vi gode, onde og hvorfor handler vi som vi gjør. Før jeg begynte dette prosjektet trodde jeg informantene mine ville ha et ganske likt svar, men de overrasket meg litt på hvordan de forklarte menneskets natur og hva slags konsekvens dette hadde. Den første jeg intervjuet var Liv. Når jeg først spurte henne spørsmålet om hun erfarer mennesket som godt eller ondt, så var svaret hennes ganske klart, mennesket var godt. Men da vi gikk litt videre i intervjuet begynte Liv å stille spørsmål til hennes eget svar.

Jeg tror på at vi er født helt rene og at vi egentlig i utgangspunktet. Vi er jo født med denne frie viljen også har vi foreldre, omgivelser som har sin bagasje som påvirker oss og det er

veldig kjedelig hvis du da får veldig negative foreldre. For mitt vedkommende så tok det jo kjempelang tid, det tok jo 45 år før jeg fikk noe verktøy for å håndtere all den dritten, all den negativiteten, men da valgte jeg å bruke det verktøyet for alt den er verdt. Jeg tror på det gode, bare det gode i utgangspunktet, men at livet former oss.-Liv

Jeg spurte henne så om hennes tanker rundt mennesker som blir ansett som onde på grunn av deres handlinger, om hun tenkte de ble født sånn.

Ja! Men da tror jeg de har en slags diagnose. Eller nå var jeg litt rask.. Men jeg tror det, en psykopat må jo nesten være noe du er født som, eller det vet jeg ikke, men jeg tror det. For du ser jo unger som er så onde.[...]

(Hun forklarer en historie med en unge hun mente hadde tegn til å være en psykopat)

Høsten før hadde mannen min plantet snøklommer i et hjerte på plenen og hver morgen så jeg de drev og poppet opp, så måtte jeg ut for å se om de hadde vokst mer. Det var etter en middag så hadde denne jentungen vært sånn “åhhh, dere snakker ikke noe om det jeg vil snakke om”). “hva vil du snakke om?”, “nei, nå er det for sent!” også gikk henne, neste morgen når jeg gikk ut var alle snøklommene tråkket ned. Jeg kunne ikke begripe hva som hadde skjedd, men moren hadde sett dette i vinduet, eller hun hadde i alle fall skjønnet det. Da hadde hun bare gått fra spisebordet og tråkket de ned, så lå det en bukett med blomster på.. Unnskyld for snøklommene, så sier hun at det var datteren som hadde gjort det ... når jeg så en jente på 7 år gjøre så mye ondt så tenker jeg at det kan jo godt hende at sånn psykopat kan gå i arv, men det kan godt hende at hun var påvirket av moren sine livsholdninger, men at det kommer bare sånn (knipser med fingerende), det tror jeg ikke. Når jeg har det bildet av denne lille jenta.. Hun viste at jeg var glad i disse.. det var en bevisst handling for henne, det var ment for å være ond. -Liv

Vi kan se her at Liv har en utfordring med det å forholde seg til det gode eller det onde, når jeg intervjuet Liv virket det som om hun ønsket å tro på at mennesket var fullt og helt godt, men at hennes egne erfaringer ofte utfordret denne tanken, derfor er det vanskelig for Liv og vite hva som kommer først, er mennesket godt? Er vi født sånn? Er det en sykdom?

Kristine sitt syn på Human nature var en ny vending for meg, personlig hadde jeg ikke hørt noen forklare den menneskelige naturen på den måten hun gjorde. Senere ville jeg finne at mange av mine informanter delte en tanke som Kristine hadde, nemlig at det ikke fantes noe «godt» eller «ondt», vi bare «er».

Jeg tror ikke det er enten eller, jeg tror bare vi er. “ i am”, det har jeg kommet fram til (haha). For jeg også definerte det som yin og yang motpolene før, men så ser jeg at sånn egentlig så skal du gjøre alt uansett. Jeg ser på det mer som en utviklingskurve. Er du der eller der, er du ond i dette livet eller i en del av livet, så er du ikke definert som en.. Du kan ikke være noe bastant. [...] Hvis jeg stikker en kniv i deg nå, så vil samfunnet si at du er ond, men da vil jeg si du er ond på denne jorden, men ikke i en annen dimensjon.m[...] jeg tror vi er født med det manuskriptet, når vi kommer ned skal vi gjøre et sett med lærdommer. Da kan det å drepe noen være en del av det livet for eksempel. Du kan egentlig ikke si du bare er en egenskap egentlig, for du kan være mange ting i løpet av livet som denne verden har sagt, eller klassifisert som at det er ondt.- Kristine

Tidligere fra det alternative miljøet har jeg kun hørt at mennesket er godt, jeg har hørt at vi er født gode, men at omstendigheter har gjort at noen mennesker velger å gjøre onde handlinger. Dette har jeg alltid syntes vært en fin tanke, men hatt problemer med spørsmålet om «hva hvis de gjør onde ting, men ingen slemme ting har skjedd mot dem. Hvor stammer det fra da?» Kristine sin tankegang utfordrer dette bilde av ondt og godt. Det er ikke noe, bare menneskeskapt. Denne tankegangen gikk også videre hos noen av mine andre informanter, de reagerte på ordet «godt» og «ondt», noe jeg fant interessant i seg selv. Sara var en av disse.

Jeg vil si vi er født mer nøytrale, hva er godt, hva er ondt? Da må man mer definere det først. Vi er født nøytrale, når vi møter noen så er den første følelsen kjærlighet. En baby er alltid glad i alle sammen til de begynner å mota motsatt reaksjon. Så alle har potensiale til å være såkalte gode mennesker. [...] Vi har da potensiale til å beholde det, men ingen av oss gjør på grunn av foreldrene våre som gir oss forskjellige regler. Etter hvert tar du parti og blir i den klanen, du lager deg selv levereregler -Sara

Sara følger denne tanken jeg trodde ville komme om at miljøet og omstendighetene rundt oss gjør at vi blir «onde», men hun deler fortsatt denne skeptiske holdningen til å stemple noe som godt eller ondt. Ragnhild var mer direkte på det vi definerte som “godt”, mens de andre fokuserte på “ondt”

Jeg har den genuine troen om at alle er gode, så kommer det masse forutsetninger som gjør om du klarer å beholde den godheten. Godhet er i mange samfunn et belønningssystem for vi har det, nå nærmer det seg jul “har vi noen snille barn her?”, da skal du få pakke. [...] Men ordet snill er veldig misforstått fordi det er et belønningssystem inni det. Mange kan bli passive eller bare “please”, da er du ikke snill. Da spiller du et spill. Hvis du er oppvokst under ekstrem frykt eller mangel på kjærlighet, så får du en del misforståtte reaksjonsmønstre og det du tenker om deg selv er det du tillater andre å tenke om deg selv. Da sier de det tilbake til deg og da får du bekreftet at du har rett- Ragnhild

Ragnhild reagerte mest på det som samfunnet stempler som godhet. At godhet blir belønnet og dermed skaper vi et samfunn hvor mange blir passive, at dette ikke er godhet fordi man egentlig ikke er snill, man er kun snill fordi samfunnet belønner dette. Jeg fant det interessant at de hadde en ganske lik tankegang rundt dette, men fortsatt så kunne det være såpass ulikt. Jeg ønsket dermed å finne ut av hvordan dette påvirker oss enten i etterlivet eller om det i det heletatt finnes en straff for våre handlinger, ofte det mange vil kalle for «karma».

(..) slik at karma har blitt sånn “karma is a bitch” fordi vi forholder oss til den dualismen med at noe er enten dårlig eller godt, mens buddhistene gjør jo ikke det. Han sa det han.. Han vietnamesiske munken at “dere misforstår ordet karma, karma er de valgene du må ta for å finne kjærligheten til deg selv.” det ligner jo ikke på den himmel og helvete varianten den har blitt oversatt til gjennom hviskeleken over til vestlige.. Vi putter det inn i en kristen kontekst.- Ragnhild

Jeg stilte informantene mine spørsmålet «tror du våre handlinger fører til at vi havner i himmelen eller helvete?»

Helvete tror jeg ikke på, det var en av de tingene.. Men den ortodokse kirke har ikke så mye snakk om helvete. Så det tror jeg ikke på, jeg tror akkurat sånn at når vi dør så gir vi slipp på vårt egos og møter Gud eller universet på en nøytral måte. -Sara

Nei, overhodet ikke. Surprise! Jeg tenker at man engang før opplysningens tid, prøve å få folk inn på stier for å få dem til å skjønne sitt eget beste. Opprinnelig var det ment som retning snorer, men makt er kirken og kirken er makt. Dermed ble det veldig manipulert. Og en eller annen pussig grunn så har kirken alle de gode åndene også er alle de dårlige åndene ute hos folket. Jeg forbinder den tankegangen mye med makt og maktstruktur. -Ragnhild

Som vi kan se så tror ingen på helvete eller straff for våre handlinger. Liv snakket om et helvete, men dette var snakk om en slags «state of mind», hvordan vi mennesker kan skape et helvete med vår energi ovenfor oss andre eller ovenfor oss selv. Hun snakket også om at vi da kan oppleve paradiset på jorden, men at dette er noe du virkelig ser og får forståelse for når du har hatt det dårlig.

3.3 Afterlife

Troen på hva som skjer med oss etter vi dør er veldig varierende og for mange veldig personlig. Svaret på dette spørsmålet sier mye om hvordan verden vår er konstruert og hvordan vi ser for oss skapelsen av mennesket. Ved vår forståelse av døden knytter vi også en mening med livet og skaper en virkelighetsforståelse vi kan føle oss trygge med.

Mercandantes tilnærming, basert på intervjuene hun har gjort er følgende:

“It is no longer a simple choice between believing in a literal heaven and/or hell versus believing that death is the end. The evangelist’s common strategy, expressed by the question, “where will you spend eternity?” does not make sense to as many Americans as it once did”- Mercadante (2014:193)

I Afterlife kategorien ville jeg fokusere på kvinnenens virkelighetsforståelse med etterlivet og hvordan de knytter etterlivet med livet på jorden og deres handlinger. Det jeg fant her er at de har ganske like tanker rundt livet etter døden, bare små elementer som skiller dem. Disse små elementene er fortsatt veldig interessante for seg selv.

Som tidligere sagt så knytter Liv helvete og himmel til jorden og ikke til noe i etterlivet. Hun tror ikke på at vi blir dømt for våre handlinger i etterlivet, men at livet er en lærdom. Hun knytter livet på jorden til etterlivet med at vi tar med oss erfaringen vi har hatt på jorden til etterlivet.

Jeg tror ikke det er noen som kommer (jeg kan kun snakke for mitt da) og blir dømt for noe som helst. Ingenting, det er rett og slett, om du er Hitler eller om du er Donald Trump, uansett når du kommer dit så er du bare en ånd og da.. Det er veldig vanskelig å beskrive dette her. Jeg tror at vi på sjels plan velger hva vi skal oppleve i vårt neste liv. På den andre siden så opplever du ikke så mye, så den erfaringen for at sjela skal kunne vokse. Når det skjer føle ting så tenker jeg "hva skal jeg lære av dette da". Du velger tror jeg de foreldrene du skal ha ut av hva du kan lære av dem. Men nå er jeg ferdig, hahaha! Jeg føler at i dette livet har jeg fått kjørt meg ganske mye. Når du kommer dit så glemmer du det kanskje bare, det vet ikke jeg. Men der er du bare.-Liv

Hun knytter ikke bare lærdom til livet, men også at menneskene vi har rundt oss er en del av dette. Det er ikke tilfeldig hvem vi har som mor og far og hvorfor vi opplever de tingene vi gjør. Dette er noe som jeg også fant hos mine andre informanter, men det som var mest spesielt med Liv var at hun selv hadde opplevd å være døden nær og derfor knyttet etterlivet opp mot sine egne erfaringer. Derfor mener også Liv at helvete og himmelen er noe vi kan skape for oss selv på jorden.

Kristine trodde heller ikke som sagt på himmel eller helvete og akkurat som Liv knytter hun livet etter døden og livet på jorden med en form for lærdom. Det virker som om Kristine har reflektert mer på hvordan det hele henger sammen med menneskets natur og etterlivet enn de andre. Mye av hennes tanker kom veldig klart frem her. Jeg spurte henne om vi tok med oss lærdommen fra jorden videre til etterlivet.

Ja, den forsvinner ikke. Den tar du med deg i alle liv, men du har nye ting og lære i nye kropper hele veien. Så er det det å ikke være på jorden i en kropp, så går det mye treigere å lære, for her kan du være ond eller god og ha forskjellige egenskaper som er vist enklere å lære her enn hvis du bare er en engel eller hjelper. Så det tror jeg, jeg tror at det å komme på jorden er nok veldig tøft for de fleste, du skal igjennom mye som ikke er så lett -Kristine

Kristine sier noe jeg syntes var veldig interessant her, nemlig tanken om at det å lære er forskjellig som en sjel uten eller med kropp. Dette er noe Liv også går inn på når hun sier «På den andre siden så opplever du ikke så mye, så den erfaringen for at sjela skal kunne vokse». Dette var noe nytt for meg, men noe som ga mening i form av måten de så på den menneskelige naturen. At man må erfare godt og ondt for å kunne vokse. Hun forteller også at hun tror at vi kan ha forskjellige roller som «ond» eller «god» og at vi har med oss mennesker som vi har delt tidligere liv med. Som også er ganske likt tankegang som Liv.

Jeg tror vi kommer tilbake for å gjøre det du har lært, også gjør du deg opp en ny plan for neste lærdoms tid på jorden, hvis du ønsker dette. Du kan velge dette selv. Så tror jeg også at de 5, 6 folkene du har alltid rundt deg.. Hvis du ser på en grein på et tre, så har du de folkene som er i familie, de nærmeste. Jeg tror alle de går igjen i mange liv og hjelper og har en effekt på hverandre. For du skal lære noe av hverandre.-Kristine

Sara trodde heller ikke på helvete Det som er interessant med Sara er at hun ble mye mer usikker på dette temaet enn de andre temaene, fordi hun følte hun ikke kunne si noe konkret for alle, hun kunne bare snakke for seg selv. Hun tror heller ikke på helvete og tenker på tiden på jorden som en lærdom. Akkurat som Kristine tror hun på det at vi skal være forskjellige roller som ond og god. Hun tror også at vi får sett oss selv i etterlivet.

Jeg tror at her på jorden så lærer vi hvordan det er å være menneske og være fysisk i kroppen. Når vi kommer i det andre livet så kanskje vi får sett på oss selv og sett hva vi klarte å løse på en bra måte og hva klarte vi ikke. Kanskje du blir sendt ned på nytt fordi du må lære mer. Kanskje du har vært et ondt menneske og drept [...] kanskje i det neste livet så er du et offer? For å lære det motsatte. -Sara

Ragnhild trodde ikke på helvete og knyttet dette opp mot maktmisbruk fra kirkensin side. Når det kom til etterlivet snakket hun fra hva hun hadde blitt fortalt fra etterlivet og folk som hadde opplevd nær døden opplevelser. Som sagt tidligere så har Ragnhild erfart ånde verden siden hun var liten og kommuniserer med denne. Hun tror ikke det er noe vondt på den andre siden.

Det startet med en kompis av meg som ringer og sier “har du hørt det forferdelige som har skjedd med «Nora»?” dette var hans tidligere samboer, de hadde barn sammen. “Nora døde i

en bilulykke her for 2 dager siden". Så kjente jeg at hun kom, for jeg kjente også Nora, da så jeg denne bilulykken og jeg kjente hvordan bilen skled og denne traileren kom i møte.

Nanosekundet før den traff så var det som om sjelen viste at dette ikke kom til å gå, så sjelen hennes skøyt seg selv opp som en katapult ut av den fysiske kroppen også hang den over og så ulykken fra toppen. [...]Jeg opplevde ikke at hun hadde smerter på grunn av måten hun hang over ulykke stedet. Etterpå tenkte jeg "hva faen var det der Ragnhild, prøver du å finne på ting for å trøste folk?" Men etter hvert når jeg hadde snakket med flere folk så opplevde jeg dette gang på gang, en kunne snakke om sin gamle bestemor og det var som om hun ble innkledd i bomull og steg opp fra den gamle kroppen sin.-Ragnhild

Ragnhild knyttet også det tidligere livet opp mot etterlivet.

Nå kan jeg bare referere til det som har blitt fortalt til meg fra den andre siden. Folk som har vært veldig syke, de blir på en måte lagt til ladning også har man da en mulighet for å få en oversikt over sitt eget liv. Det jeg også har en forståelse fra er at de får forståelse over hva de har gjort har påvirket resten av de menneskene som er rundt seg.-Ragnhild

Som vi kan se så delte de mange tanker om livet på jorden knyttet til livet etter døden. Deres tanker var veldig like, men de hadde ulike vinkler å se ting fra. Noen brukte sine egne erfaringer, andre bruke ting de hadde hørt og noen snakket fra perspektivet om hva de tror skjer. Jeg spurte dem om de trodde på et tidligere liv. Og lurte på hvordan de satte dette sammen med deres nåværende liv. Det kom veldig tydelig fram at ingen så på sitt tidligere liv (om de trodde på det) som noe spesielt viktig for deres nåværende liv. Noe som var litt interessant i den form av at det ser på livet som en lærdom. Det ser da ikke ut til å ha en kontinuitet. Det kan hende informantene her da ser på det som om at sjelen lærer, men da ikke bevisstheten vår?

Liv trodde på et tidligere liv, men det virket ikke som om det hadde så stor rolle for vårt nåværende liv.

Jeg tror vi begynner mye på nytt. Jeg ser ikke for meg at vi har noe særlig kontinuitet. Selv om jeg tror at mange av de vi lever sammen med, blir en slags gruppe man reinkarner seg sammen med, bytter kanskje roller? Ikke enkelt å si. Når jeg har snakket med andre om dette synes jeg det henger på greip.-Liv

Jeg spurte Kristine om hun hadde kontakt med sitt tidligere liv siden hun hadde forklart at trodde på flere liv.

Jeg føler at jeg har det nå, men jeg trenger ikke å ha kontakt hele tiden for jeg tror ikke det er relevant. Jeg tror jeg har been there done that, jeg tror det er viktigere at jeg har kontakt med universet og de kreftene som finnes der. -Kristine

Sara var ikke helt sikker på sitt tidligere liv, men det var noe som føltes riktig for henne.

Jeg har vært på noen meditasjoner som var om reinkarnasjon og tidligere liv, og det kjennes veldig riktig for meg. Jeg vet ikke om det var på grunn av meditasjonen, men det kjentes ut som om det forklarte meg noe om meg selv. Om dette var virkelig meg, det vet ikke jeg, men det kan det være. -Sara

Ragnhild trodde ikke på reinkarnasjon og var den eneste av mine informanter som var klar på at hun ikke trodde på det.

Reinkarnasjon tror jeg ikke på, jeg tror disse opplevelsene folk har er mediumistiske, det vil si at når jeg ligger i en type meditasjon så kan andre komme og fortelle om sitt liv. Det er ikke nødvendigvis mitt liv. Det som er morsomt med reinkarnasjon er at det bare kan fortelle bakover. -Ragnhild

Det siste jeg spurte mine informanter om i afterlife temaet var deres forhold til døden. Jeg lurte på om de var redd for døden, noe alle svarte «nei» til utenom Sara som sa «jo, selvfølgelig er jeg det. Men jeg er mindre redd for å dø fordi jeg tror på det», med «det» mente Sara livet etter døden. Jeg lurte på om de trodde deres forhold til døden var en unik ting eller om de tenkte at de fleste har et likt forhold til døden som dem. Jeg spurte dem om de følte at deres forhold til døden var ulikt det de opplever andre sine forhold til døden er.

Ja de fleste, det er veldig provoserende hvis du går rundt og er redd for å dø selv. Jeg var jo veldig redd for å dø før, jeg var redd for å komme til himmelen eller helvete, jeg gikk og var redd, hva slags liv er det? -Liv

Ja, de fleste tenker tradisjonelt at da er det slutt. Typisk min mann, han tror ikke det skjer noe mer, vi har dette livet. Jeg tror ikke dette er noe du kan misjonere i forhold til det jeg tror fra hva de tror, det må man bare føle på selv. Jeg tror ikke bare det er dette livet og "that's it", hva er verdien i det? Det er veldig godt å tro sånt, å tro det er noe mer selv om jeg ikke har noe bevis, men jeg føler at jeg har på en måte fått bevis det i meg selv. -Kristine

Kristine og Liv deler en ganske lik tanke her om at folk forholder seg til det å dø som slutten og at de har opplevd reaksjoner med at de ikke tror det samme og ikke er redd for å dø.

Det er mange som tror det jeg tror. Jeg har ikke funnet på dette [haha!] Så det er flere som har forskjellige teorier, det finnes forskning på dette -Sara

Jeg tror ikke mange har tenkt tanken fullt ut, fordi hvis du spør om de er redd for døden så vil de umiddelbart si "ja", men hvis du begynner å differensiere "hva med døden er du redd for?", så får du disse differensierte svarene som jeg har fått. Når man begynner å plukke det fra hverandre, sånn at døden ikke bare er et konsept, da er det ikke så mange som er redd for selve døden lenger.-Ragnhild

Her fikk jeg mange forskjellige svar, noen så på det som et forhold de fleste i samfunnet ikke hadde. At de fleste i Norge er redd for å dø og ikke ønsket å snakke om dette. Noen av mine informanter ville også dele historier om hvordan andre ville bli provosert over at de selv ikke var redd for å dø. Sara og Ragnhild hadde et litt annet syn på det. Sara tenkte at de fleste ikke var så redd for å dø, men hun sa også at dette kunne være grunnet i at hun møter flest mennesker som er like henne selv. Ragnhild der imot utfordret tanken på det å være redd for å dø med å stille spørsmålet om vi egentlig er redd for døden eller alt som er rundt døden. Hun hadde snakket med folk om døden og kommet fram til at mange er redd for smertene før døden eller å etterlate menneskene som man er glad i, ikke selve døden.

I afterlife fant jeg ut gjennom mine intervjuer at livet er en form for læring, men at vi ikke nødvendigvis tar dette med oss videre til neste liv, det er i alle fall ikke viktig. Hvis jeg forstår noen av mine informanter riktig så trodde noen av dem på det at sjelen lærer, men det virker ikke som om bevisstheten vår tar med dette videre til neste liv. Det som også var interessant var tanken om at vi lærer bedre her på jorden i en kropp i forhold til det å være en sjel.

3.4 Community

I alle samfunn har vi mindre grupper vi føler oss mer eller mindre enig med. Vi har store grupper som kirkesamfunn, men vi kan ha små grupper som en familie.. Hvilken gruppe vi føler oss hjemme i reflekterer mye på vår egen selvforståelse. Mercadante forklarer community som:

Full-orbed community are based on common beliefs and values , responsibility for one another, shared and enduring emotional bonds, and a loyalty to the larger whole rather than just to the self. One can be born into a community-such as a family, religion, , or ethnic culture- but one can also become part of a community by embracing the shared values. - Mercadante (2014:156)

Med Community spørsmålene ble det viktig å finne ut om hvordan informantene ser på seg selv i forhold til samfunnet og om de føler seg en del av en gruppe eller ønsker å ikke delta i noen grupper. Noen av de som tilhører det alternative miljøet er ofte skeptisk til maktmisbruk i form av grupper og kritiserer institusjonelle religiøse grupper, derfor tenkte jeg at disse spørsmålene ville være interessant og se på.

Det jeg merket ble litt vanskelig var spørsmålet om de tilhørte en gruppe, noen tolket det som «ja, fordi de hadde vært med på en del kurs», mens andre tolket det som «nei», fordi de ikke mente at å delta på kurs betydde at de var en del av en gruppe. Tolkningen om det å delta på kurs eller grupper ble ikke så interessant utenifra, men heller om de selv følte seg som en del av en gruppe. Første intervjuet var da med Liv.

Ja, de siste årene har jeg gjort mange andre ting da, men jeg har vært med i sanne spirituelle grupper som vi gjør seremonier. Sånne sjamanistiske seremonier. Akkurat nå driver jeg og leter meg tilbake igjen, å prøver å finne en link til rette miljøet, det må ikke være for langt unna heller. Jeg har noen her (navn på sted) men vi er litt i forskjellige aldersgrupper sånn at vi er i litt forskjellige livssituasjon. Jeg følte at det glipper litt bort, det er ikke fordi vi ikke er enig, men vi lever på forskjellige måter da. Også liker jeg ikke når man blander inn penger, så når man må betale 1000.- for å bli med på en seremoniell kveld, da melder jeg meg ut.-Liv

Liv svarte «ja», dette fordi hun hadde deltatt på en sjamanskole tidligere, som hun følte seg veldig hjemme i. Ut ifra min samtale med Liv virket det som om hun fant mye av sin

spiritualitet i denne sjamangruppen. Hun hadde også vært med på en del andre kurs og grupper med mennesker som delte noe av hennes spiritualitet, men for Liv ble problemet penger. Hun likte ikke når penger ble innblandet i det spirituelle. Hun likte å være en del av en gruppe fordi det var fint med folk som forstår hennes spiritualitet.

Det som var i den gruppe energien i sjamanismen når vi lærte det var at alle sammen var veldig fokusert på det samme, vi hadde kanskje forskjellige verdier, men sammenfallende hadde vi kanskje mer til felles enn ikke. Det som er fint er at de forstår hvordan du har det inni deg, det jeg gjør mentalt inni meg før en healing, det synes ikke de er noe rart. -Liv

Jeg spurte henne deretter om hun var åpen om hennes spiritualitet blant andre og om hun hadde merket av folk hadde tatt avstand fra henne på grunn av dette.

Jada! Alle vet. Jeg kan sitte i et selskap også sier de sånn "du er sånn du!". "sånn?" jeg skjønner jo hva de mener da, "ja, sånn. Sånn som de der på tv". Ja, noen ganger har det vært sånn at andre har dempa den personen fordi det blir som et angrep, for de synes det blir så skummelt. Når det er skummelt så angriper de. Vet du hva? Det preller jeg av meg. -Liv

Her kan vi se at Liv velger å dele hennes spiritualitet og at hun noen ganger møter på mennesker som kobler hennes tro opp til typisk tv-programmer eller populærkultur. Det er tydelig at hennes tro/spiritualitet ikke er helt allment akseptert.

De fleste gangene er det bare hyggelig, de er nysgjerrig. Så har du de som er redde for det de ikke forstår og da synes jeg det kan bli litt ubehagelig. Ikke for meg, men for vertskapet, at det blir litt oppheist stemning og drama bare fordi.. Noen ganger føler jeg de bare har lyst til å formidle at jeg lever feil, jeg burde leve sånn som dem, for da fikk de det bedre. -Liv

Kristine har vært med på forskjellige kurs, men har bevist ikke blitt med på noen grupper. Hun mener at selvutviklingen stopper opp når mennesker kun er blant andre som er lik dem selv, hun mener det er bra og være rundt mennesker som forskjellige fra henne selv. Når jeg spurte henne om hvordan det hjalp å være med på kurs og grupper så svarte hun at det er behagelig å være rundt mennesker som har like meninger som seg selv, men at man ikke kunne bli i denne behagelige sonen forlenge.

Nei, jeg har vært bevisst. Jeg er redd for å være medlem i en gruppe i forhold til det å skille seg fra andre. Jeg ser at det er mange som er med i den spirituelle banen som kan gå i den fellen også, at de hever seg selv over andre som ikke er spirituelle. Jeg ser på dem som spirituelle bare at de ikke har våknet enda, de må lære så, så mye før de våkner opp og skjønner hvem de er på en måte. Jeg synes det er sunt å ha en blanding av flere typer folk rundt meg, ikke bare en type folk. -Kristine

For Kristine er det mer viktig å stå i seg selv og møte andre som ikke er lik henne i forhold til Liv. Liv vil også utvikle selvet og er ikke opphengt i å være rundt andre som er lik seg selv, men hun er mer komfortabel i det enn det Kristine er.

Det er veldig behagelig når folk vet hva du snakker om, for eksempel så var jeg på et selvutviklingskurs med forskjellige sjamaner og det er kjekt å være der akkurat når det skjer fordi du kjenner et samhold, men så ser jeg de som bare går på sånne kurs blir ofte værende så de klarer ikke å manifestere det de lærer om seg selv-Kristine

Jeg spurte også Kristine om hennes åpenhet rundt hennes spiritualitet og hvordan hun har opplevd andre møte dette.

Ja, det har utviklet seg veldig. I starten kunne du ha kalt meg for skap alternativ. I den bransjen jeg jobber i her er det veldig lite av det. Så jeg har gått veldig i det der at jeg ikke kan være åpen om det blant folk [...] Min erfaring er at hvor mer jeg åpner meg, hvor mer fordeler får det. Du blir mer autentisk. I dag tror jeg det er en styrke, for du har ingenting å tape. De fleste bruker masse energi på "hva synes andre om meg", jeg tror hvor mer du går inn i deg selv hvor mer bryr du deg ikke om hva andre synes om deg. -Kristine

Kristine har åpenbart tenkt mye på dette og har en sterk mening om Community, hun er kanskje den informanten som har endret seg mest i dette området ved at hun har ført vært stille om hennes tro til å kunne dele den.

Nei, selvfølgelig så kan det hende noen går bak ryggen min og tenker noe annet. Men det har jeg sluttet å bry meg om. Jeg har aldri opplevd at de har sagt det. Heller motsatt, at det kommer flere og flere til meg og åpner seg opp. Det er en endring jeg har merket at folk tørr å åpne seg fordi jeg har åpnet meg. Jeg tror det er en smitteeffekt at folk åpner seg når folk tørr å være seg selv. -Kristine

Sara er ikke medlem av en gruppe, men har vært på en del kurs. Hun ønsker heller ikke å forbli i en type gruppe akkurat som Kristine. Forskjellen mellom Kristine og Sara er fokuset på hvorfor de ikke ønsker å forbli i gruppen. Sara sitt fokus er mer på at hun ikke liker at noen skal bestemme hva hun skal tro og at det er visse type regler innenfor en gruppe. Sara har brukt kristendommen for å kunne finne svar for hennes nåværende spiritualitet.

Jeg har vært på forskjellige steder. Det er nettopp fordi jeg skal finne det som føles riktig for meg. En lærer kan si "sånn er det", men jeg må kjenne om det føles riktig for meg. [...] det kan bli litt trangt. Jeg har respekt for de som trenger det, men... jeg tror at når vi samles så glemmer vi at det er en form for makt. Når man samler mennesker så har man makt over dem, jeg vil ikke være i den flokken [haha]. [...] Med kristendommen så var det veldig interessant å finne ut hva som føltes riktig, jeg har respekt for dem, men det blir jo veldig trangt. Med yoga så blir det ikke like trangt, de presser ikke like mye, det er ingen guru.-Sara

Da jeg stilte spørsmålet til Sara om hennes tro blant andre, kom det veldig klart frem at hun ikke brydde seg noe særlig om hva andre tenkte om hennes spiritualitet. Det var også veldig viktig for henne at man ikke skal dytte troen sin på andre.

Ja, jeg dytter det ikke på dem. Det verste jeg vet er misjonering. Humanetikere.. Men humanetikere kan jeg finne meg mye hjemme i, bortsett fra at de tror det er sort etter døden. Det hindrer meg ikke å være venner og kunne prate om det. Så lenge de kan godta mitt synspunkt så tenker jeg at det er "okey". [...]
Jeg bryr meg ikke så veldig. Når jeg begynte å komme tilbake til det spirituelle.. Rundt 40 åra, så var det kanskje noen venner som forsvant for da hadde jeg ikke tid til å prate om ditt og datt. Jeg liker ikke å være på fest og folk prater om at de har pusset opp kjøkkenet og alt det der. Jeg bryr meg ikke om mennesker som er opphengt i kun materialistiske ting. Jeg ønsker venner som vil prate om liv, død og kjærlighet. Om de forsvinner fra livet mitt så har jeg ikke lagt merke til det engang. - Sara

Sara var den av informantene som sa klarest at hun ikke brydde seg noe om hva andre mente om henne, men hun sa også at hun selv kutter ut mennesker i livet hennes som ikke bidrar til større diskusjoner enn materialistiske ting. Dette er spesielt i den formen av at hun ikke legger

merke til om hun selv blir kuttet ut, men også kutter ut andre mennesker fra livet hennes som ikke deler like interesser.

Ragnhild er medlem av en holistisk gruppe. Hun har også deltatt på ulike kurs, men liker ikke forventningene om å skulle tro likt. Det virket som om de andre fikk mye mer ut av det å være med andre som delte deres spirituelle tanker enn Ragnhild. Ragnhild følte ikke noe behov for å være med andre som tror som henne.

Ja, den holistiske gruppen. Det er definert som et trossamfunn, men vi har ikke noen statuetter eller noe sånt, annet enn at man skal ta hensyn til barn, naturen og dyrene og sånt [...]
Jeg har hatt mine grupper hvor vi har gått igjennom selvutvikling og meditasjon, absolutt.
Kor. Jeg har vært medlem sånn sett i forskjellige interesse områder. Jeg har mine som jeg kaster ball med, men jeg er superallergisk mot sånne grupper hvor det er forventet at jeg har samme syn som dem på enkelte ting. Når folk begynner å kjeft på meg fordi jeg ikke tror på "chemtrails" da har du mistet meg. Min onkel var flyver, jeg vet at de lager sånne striper etterpå. -Ragnhild

Det er veldig interessant at Ragnhild her tar opp konspirasjonsteorier som en del av det typiske miljøet. Dette var også noe Liv tok opp som en grunn for å ikke være en del av en gruppe.

Jeg har ikke den magneten, jeg har ikke behov for den støtten som finnes i disse gruppene. Jeg har blitt prøvd og blitt invitert til disse kvinnegruppene og spør " hva er poenget med disse gruppene?", "nei det er så greit med sånn sisterhood", "okey, hva skal vi? Skal vi drikke te?". Jeg skjønner ikke poenget. -Ragnhild

Vi kan se at Ragnhild og Sara her deler dette med at det ikke er viktig for dem å være medlem av en gruppe, mye mer enn det de andre informantene ga uttrykk for.

Ragnhild var også åpen om hennes spiritualitet, men følte ikke noe behov for å overbevise eller dytte det på andre. Om noen spurte henne så ville hun svare, men hun har også møtt avstand når hun har delt sin spiritualitet.

Jeg snakker med enhver mann jeg, men det er allerede med folk som deler litt det jeg tror på. Skulle jeg på middag med Trump så hadde jeg nok slitt litt. Greia er at jeg lyver ikke, så når

folk spør om ting så sier jeg” ikke spør om du ikke vil ha svaret. -Ragnhild [...]Det morsomste episodene var i Bergen etter messa (Alternativ messen) også skulle jeg møte en venninne. Vi skulle bare ta et glass vin også kommer det to som hun kjenner og det var ledig plass ved siden av oss, så de gikk i baren og hentet seg noe å drikke. Hun er spirituell, men ikke egentlig en sånn som dukker opp på messer. Det viste seg at han ene her var en ingeniør i marinen, så når han høre alternativ.. Jeg hadde ikke åpnet munnen engang, så hoppa han jo på meg, så sier han at de har sittet og regnet ut energi, så han går løs på meg og sier at “dere bruker ordet energi feil”. Så sier jeg “det kan godt være, men hadde du mye eller lite energi når du stod opp i dag?”. Han ble så sint! Han gikk rett ut og stod og røyka, han kom ikke inn igjen. Jeg har nok vært igjennom den fasen med at jeg skal måtte forsvare meg, men der er jeg ikke lenger.- Ragnhild

Ragnhild deler her noe som Liv var inne på i sta, det å bli møtt med at deres tanker og tro ikke er fullt akseptert i samfunnet. Ragnhild dro frem noe jeg selv har observert, når tro blir satt opp mot vitenskap og sammenlignet. De som ikke tror på noen form for religiøsitet eller spiritualitet bruker sine egne forståelser av verden som da er i naturvitenskapen for eksempel, og prøver å finne hull hos den andre med denne virkelighetsforståelsen, men det er to helt forskjellige virkelighetsforståelser som da kolliderer.

Mine funn for community er at nesten alle informantene følte at det var behagelig å møte andre mennesker som delte noen av deres egen virkelighetsforståelse, men at ingen av informantene følte seg hjemme i en spesifikk gruppe. Det var heller ikke viktig for informantene å være en del av en gruppe, dette ligger nok i det at det er viktig for informantene å kunne tro fritt og ikke skape et sett av regler. Noen av dem hadde møtt en form for mostand på grunn av deres tanker og kunne bli sammenlignet med menneskene på tv eller utfordret på deres virkelighetsoppfatning.

Det siste spørsmålet jeg stilte mine informanter var om «Norge i dag», har de merket en endring siden de først anså seg selv som «spirituelle men ikke religiøse» til det samfunnet vi har i dag? Det som var veldig interessant her var at flere dro fram Märtha Louise og Durek Verrett. Märtha Louise fikk mye skryt fra mine informanter, mens Durek Verrett ble beskylt for å ødelegge mye for det alternative miljøet.

Det er mange flere som anerkjenner at ting er større enn det vi har hørt om i kirke, for eksempel. Vi er mer åpne, men samtidig så ser jeg at det er enkelte offentlige personer. Jeg digger Martha Louise, hun er den tøffeste dama i kongeriket Norge og lever etter hjerte og etter det hun tror på og står for hele seg, så jeg synes det er veldig leit at kjæresten hennes har gått ut og gjort det vanskeligere å være spirituell i dag. -Liv

Som sagt tidligere så har Liv gått på en sjamanskole og er fra samisk ett, så dette med Durek påvirker nok Liv mer enn de andre.

Jeg merker selv en endring fordi jeg oppsøker sånne grupper, så for meg er det flere spirituelle enn det det var [...]Før var det lettere å sette ungdommen i en boks, det er ikke lett i dag, i dag er det vanskeligere. Jeg tror ikke samfunnet har funnet ut hvordan de skal møte dette, jeg tror ikke de ønsker å løse det, jeg tror de ser på det som et problem og gir dem heller tabletter og løser det på den måten.[...] Jeg må si at prinsesse Diana også, selv om hun ikke var noe spirituell, tålte å gå imot massen. De som tørr det, er de fakkeltbærerene og det kan være de som demonstrerer i Iran også. Det er sånne du må ha for å kunne endre et samfunn uansett hvilken vei du skal gå, men jeg tror at det med Martha har gjort at folk kan få lov til å være mer seg selv og ikke må settes inn i et system-Kristine

Kristine der imot dro aldri fram Durek, men Martha som en fakkeltbærer, en person som endrer på ting for mange. Hun tar også opp dette med den neste generasjonen og hvordan vi skal møte ungdommene, hun stiller spørsmål til enkle løsninger som å gi dem tabletter.

Det er litt motstand til bransjen. Man blir gjerne sett ned på, men jeg bryr meg ikke særlig. Når jeg kom til Norge så var jeg i en normal vanlig jobb så jeg tenkte ikke så mye på det, nå er det ca 20 år siden. Nå er jeg rundt mennesker som er lik meg, så jeg vet ikke om det er slikt det har blitt eller om det alltid har vært sånn. -Sara

Sara stiller heller spørsmålet innover, har samfunnet endret seg, eller befinner hun seg heller rundt mennesker som er lik henne selv? Dette var noe hun også sa tidligere med at hun kutter ut mennesker som ikke deler hennes interesse for samtaler. Hun sier også at det er en motstand mot bransjen.

Det som morer meg og irriterer meg, det er hvordan det tas opp. Hvis du går inn på nike sitt ordtak, så er det "just do it", det er et Buddhistisk uttrykk. Den kommersielle delen av verden rå stjeler fra det alternativet på alle plan. Se det coach helvete som har startet med alle de som tror de vet bedre enn alle sammen, uten å gå igjennom egen utvikling. Da går man inn som dommer, sant? De har bare skummet over alt sammen og plutselig skal de behandle folk med angst eller hva det måtte være, uten å forholde seg til Norsk lov eller noe som helst. Plutselig nå på alternativ messa, så står Lena Alexandra der. Ta selfie med Northug, ikke sant. Det ville ikke ha skjedd for 10 år siden ikke sant. Det gjør at energien blir borte, det blir nok mer en hele og livsstil messe etter hvert, så tenker jeg "why not". Alternativ messen har jo fokusert på mat og sånt lenge, og hva er det som er i dag? Du får jo glutenfri boller på bakeren. Det er overalt. -Ragnhild

Som Sara dro Ragnhild fram dette med bransjen, hun peker fram til at samfunnet er dobbeltmoralsk, den blir kritisert som Sara sier, men sjeler fra det alternativet miljøet som det passer dem som Ragnhild sier. Ragnhild tok også frem hennes mening om Durek Verrett tidligere i mitt intervju når jeg stilte hennes spørsmålet om hun har møtt noe avstand når hun har vært åpen med sin spiritualitet. Hun snakket da om at hun bare har vært ærlig og ikke har gjort noe galt selv om noen har reagert med avstand fra henne på grunn av hennes spiritualitet.

Jeg har ikke gjort noe galt, de kan gjerne mene noe annet og det skal de få lov til, men jeg har ikke uttalt meg sånn som Durek, jeg betaler skatt.. Jeg gjør disse tingene. Det betyr ikke at jeg har rett hele tiden, hvem faen har det, men jeg har ikke gjort noe galt. -Ragnhild

3.5 Oppsummering

De funnene jeg fant for hver av kategoriene var at i transcendence så var fokuset veldig på horizontal Transcendence. Fokuset for informantene var hvordan de kunne endre seg selv til å bli et bedre "jeg" for både seg selv og samfunnet. De hadde en tro på at vi alle er ett og hører sammen. Dette hang også med at de ønsket å tro fritt og dermed ikke ville dytte deres tro over på andre, samt at de ikke ønsket andre skulle gjøre dette mot dem.

På Human nature kategorien var spørsmålet om hva vi forstår som godt eller ondt i hovedfokus. Mine informanter fikk problemer med å kunne forholde seg til disse begrepene fordi de ikke trodde på at mennesket var godt eller ondt, men at dette er noe vi mennesker har

skapt her på jorden og at vi er på jorden for å lære. Dette henger godt sammen med Transcendence fokuset til informantene om troen på jobbe med seg selv. Med dette som utgangspunkt er mennesket på jorden for å lære, ikke for å allerede være «perfekte».

Innen temaet Afterlife som tar med denne tanken videre på at vi mennesker ikke vil bli straffet for våre handlinger, men at vi vil lære av våre feil. Her kan vi se en rød tråd ved tanken om egen utvikling i transcendence og lærdommen i Human nature. Ved å ikke bli straffet for våre handlinger, men at lærdom er i fokus kan mennesket kun utvikle seg til det bedre med en forståelse for våre handlinger i etterlivet.

Til slutt ser vi alt komme som en avslutning i Community kategorien ved at Kristine for eksempel ikke ønsker å være en del av en gruppe fordi det stopper selvutviklingen når man ender opp med mennesker som er lik seg selv. Da vil man bare få bekreftelse for at det man gjør er riktig og ikke bli utfordret. Som vi kan se handler det meste om selvutvikling og om hvordan hver og enkelt person kan bedre sin selvutvikling ved å utfordre seg selv på ulike måter ved å være med ulike mennesker.

3.6 Sammenlignende analyse

Siden min studie er inspirert av det arbeidet Linda Mercadante gjorde i Amerika, vil jeg i det følgende sammenligne de funnene hun fant i Amerika og de funnene jeg fant i Norge.

Naturligvis vil jeg få noen funn som er ulike, dette er grunnet til at jeg og Mercadante har to ulike grunnlag i form av forskningen.

Vi vil også kunne se at det vil være forskjell mellom to ulike land som har to ulike kulturelle og tradisjonelle bakgrunner. Dette vil trolig komme mest frem i Transcendence kapitlet. Den siste store forskjellen mellom mitt prosjekt og Mercadante er at Amerika har flere kirkesamfunn og trossamfunn enn det Norge har. Hennes informanter kom fra mer forskjellige religiøse bakgrunner enn mine.

3.6.1 Transcendence og bakgrunn

Mine informanters bakgrunner var forskjellige med tanke på hvor religiøst oppdratt de var, om de hadde hatt et forhold til religion eller ikke. Liv sin religiøse bakgrunn ble også grunnen for at hun valgte å bli spirituell men ikke religiøs til slutt. På den andre siden hadde vi

Ragnhild som bare hadde et tradisjonelt forhold til det religiøse gjennom hennes oppvekst, med dåp og konfirmasjon. Alle mine informanter var døpt, men Ragnhild og Kristine gir uttrykk for at dette var bare fordi det var det man gjorde på den tiden, mens Sara døpte seg i alder 12. Liv sin mor var religiøs, så Liv er oppvokst med dette. Kristine beskriver foreldrene sine som ikke religiøse, men at moren hennes trodde i situasjoner hvor hun kanskje måtte. Sara sin far var kommunist som gjorde at hun ikke var oppdratt religiøs, men moren til Sara ville at hun skulle bli døpt, derfor ble hun døpt i alder 12. Jeg opplevde det som at Ragnhild sin far ikke var noe særlig troen i det heletatt, mens at moren hennes kunne Ragnhild dele visse aspekter av hennes tro med fordi moren kunne ha magefølelser på ting.

Mercadante deler opp informantene i generasjons grupper for å finne ulike funn i hver av dem. Hun har totalt fem grupper «The greatest generation» (født 1901-1924), «The silent generation» (født 1925-1945), «The baby boomers» (født 1946-1964), «Gen x» (født 1965-1981) og «Millennials» (født etter 1981)-

«The baby boomers» (født 1946-1964) var den gruppen hadde mest informanter som meldte sin interesse av å være med på prosjektet hennes. Dette var noe jeg også opplevde da jeg la ut informasjon dette prosjektet på Facebook. Det var mange kvinner i denne aldergruppen som meldte sin interesse selv om jeg hadde skrevet at jeg trengte kvinner i aldersgruppen 40-50 år. Jeg en sint melding fra en kvinne som ikke var i den aldersgruppen jeg søkte fra «The baby boomers» generasjonen som følte seg utelatt fordi hun ikke kunne bli med på prosjektet mitt. De fleste fra «The baby boomers» gruppen var eldre enn alderen jeg søkte. To av mine informanter, Liv og Ragnhild befinner seg innenfor denne generasjonen, men de var akkurat på grensen til å kunne være i gruppen «Gen x», begge er født i 1963. Mercadante sine funn for denne gruppen var at de fleste av dem var oppdratt innenfor en form for kristen, men at en femtedel hadde vært katolikker. Typiske utsagn fra denne gruppen om det religiøse var ting som «it was the thing to do...You don't really question those things. If you are a good person, you go». Mercadante (:39)).

Et annet funn Mercadante gjorde på denne gruppen var at mange Baby boomers insisterte på at deres spirituelle reise var unik og at de trengte å bli hørt. Kvinnene var spesielt insisterende. Selv om Liv og Ragnhild befinner seg akkurat innenfor denne gruppen er det interessant å se at de deler likhetstrekk med gruppen til Mercadante som ikke Sara og Kristine gjør. Dette var noe som kom mer fram hos Mercadante, men vi kan se det i Afterlife og Community

kategorien min. Når jeg spurte mine informanter om deres forhold til døden og om dem følte at deres forhold til døden var spesiell. Noen av mine informanter svare ja her og forklarte at andre hadde blitt provosert over at dem ikke var redd for å dø. Det samme med Community. Deres svar for hvorfor de ikke ville være i en gruppe var ulike, men de delte følelsen av at ingen gruppe delte fullstendig deres tro.

I gruppen «Gen x» (født 1965-1981) befinner to av informantene mine Sara og Kristine seg. Mercadante sine funn for denne gruppen var at Gen x ofte hadde Baby boomers som foreldre og hadde blitt påvirket på den måten av at deres foreldre hadde valgt å ikke presse noen form for religion på barna deres. Færre enn halvparten av disse barna hadde hatt en tradisjonell religiøs oppbringning. Her så er det også noen av barna som hadde hatt foreldre som var alternative. Dette kan vi se igjen i Sara og Kristine, begge med foreldre som ikke har presset religion på dem, men har hatt foreldre som har vært kritiske til det religiøse.

For Transcendence kategorien fant jeg forskjeller og likheter mellom mine funn og Mercadante sine. Deres grunnleggende grunn for å definere seg selv som spirituell men ikke religiøs var relativt likt. Mercadante skriver at de fokuserer på like ting «Such as their right to believe as they choose, their reluctance to cede spiritual authority to organized religion, and their prioritizing of personal experience- when they explained why this term fit them”- Mercadante(2014:35). Dette kan man se gå igjen i mine intervjuer også, spesielt for Liv som kontinuerlig bruker sine opplevelser for å forklare hvorfor hun tror som hun gjør. Friheten til å kunne tro uten noen autoritære mennesker over seg eller bli fortalt hvordan man skal tro er noe alle mine informanter deler.

Forskjellen for mine funn og Mercadante sine ligger i informantene sine opplevelse om hva Gud er. Mercadante sine informanter hadde en større variasjon over hvordan Gud så ut, til hvordan Gud var. Mine informanter hadde en mye mer likt svar for deres versjon av Gud. Hennes informanter begynte først å utfordre ideen om at Gud er en maskulin skikkelse, de likte ikke denne ideen om hvordan Gud hadde blitt denne farsfiguren som vokter over oss. Dette tok Sara opp i sitt intervju når hun sa hun ikke trodde på denne hvite gamle mannen i himmelen. Sara og en av informantene til Mercadante forklarer det nesten helt likt når de skal sette ord på denne Guden de ikke tror på. Dette fant jeg interessant fordi begge informantene reagerer likt på figuren mange sitter med i hodet, hvordan vi automatisk har tegnet oss Gud. Noen av informantene til Mercadante ville heller tro på en Gudinne skikkelse og utfordre

denne autoritære mannlige skikkelsen Gud har blitt, men dette var et større tema for Mercadante sine informanter enn mine. Informantene til Mercadante kunne bruke andre skikkelser som Jesus eller Buddha, ikke som Guds skikkelser, men som rolle modeller for spirituell vekst. Dette kom ikke frem hos mine informanter, som ikke hadde en personifisering av Gud.

Noen av hennes informanter ville finne det Gudommelige i naturen, en av hennes informanter kalte dette for «The green man», en mannlig skikkelse som tok vare på naturen. Dette å finne en form for guddommelighet i naturen var min informant Kristine inne på når hun skulle forklare hennes livstil hvordan hun mente naturen var viktig for mennesket og at hun trodde naturen kan gi oss mer enn det vi vet i dag. Mercadante sine informanter var også inne på noe jeg syntes var spennende, nemlig tanken om at vi mennesker hjelper Gud og ikke omvendt. Gud trenger mennesker for å utvikle seg selv, for å oppleve, føle og bli oppmerksom. Istedenfor at Gud transformerer menneskers bevissthet, så er det mennesket som transformerer Guds. Vi blir en form for Guds terapeuter.

Dette var ikke noe mine informanter tok opp. Både mine informanter og en god del av Mercadante sine informanter tok opp at de ikke trodde på en person, men heller en form for kraft som både mine og hennes informanter brukte ordet «universet» og «energi» for å kunne forklare. De tror at denne kraften var overalt og til å med i oss, at vi var like mye en del av den kraften som om kraften var en del av alt rundt oss.

Mercadante skriver ikke noe mer om det vertical eller horizontal Transcendence blant hennes informanter, men hennes informanter er like mine egne i form av at det ikke er kontakten med Gud som står i fokus, selv om begge grupper opplever og jobber med dette, men at det er selvutviklingen og kontakten med seg selv som er hovedmålet.

3.6.2 Human nature

Da jeg skulle finne spørsmålene mine til intervjuet mitt tenkte jeg det var viktig å huske boken til Mercadante og de svarene hun fikk, men jeg ventet en liten stund før jeg lagde mine egne spørsmål. De måtte passe det norske miljøet, men samtidig være noe jeg kunne sammenligne med Mercadante i etterkant. Jeg husket temaene til Mercadante når jeg skulle skrive spørsmålene mine og jeg husket noen av svarene hennes, men jeg ville ikke at det skulle forme hele oppgaven min, så jeg bestemte meg for å ikke lese boken igjen før etter

intervjuene, sånn at jeg kunne finne mine egne funn. Dette kommer fram i Human nature kategorien av spørsmålene.

I Human nature var menneskets natur i sentrum, er vi gode? Onde? Hvem er vi? Det som møtte meg med en gang med mine informanter var problemet med ordet «godt» og «ondt». De syntes det var vanskelig å forhode seg til disse ordene. Mercadante sine informanter var mye mer klar på at mennesket er godt, hun skrev at nesten alle hennes informanter sa at mennesket var godt. Det virket også som om hennes informanter hadde et mye mer perspektiv fra det religiøse enn mine informanter. De opplevde kirken som at de prøvde å lære oss mennesker at vi er onde. Dette kan være grunnen for at de markerer mye mere enn mine informanter at vi er gode. Mercadante la også merke til at hennes informanter var like mye opptatt av menneskets natur som de religiøse, mange av de spirituelle praksisene angikk programmer om å bedre livet deres. Mine informanter sa også at vi var gode, men de stilte mye mer spørsmål til dette.

Et eksempel er Ragnhild som sier at hun tror at mennesket i bunn og grunn er godt, men at vi har som mennesker konstruert godt og ond som et belønningssystem gjennom samfunnet vårt. Den tanken med at det gode og det onde er menneskeskapt her på jorden fant jeg også hos Mercadante sine informanter. Et funn som Mercadante fant, som jeg ikke tenkte over selv var at både hennes og mine informanter så ikke ut til en annen figur eller makt for dette, de så på det fra seg selv, fra et menneskelig plan. Mange troende har det gode ikke hos seg selv, men mer som et mål hos Gud for eksempel. De prøver å bli mer lik Jesus, eller andre skikkelser. Mine informanter prøvde kun å bli mer lik seg selv, et bedre mennesket for seg selv og samfunnet. Dette var også et funn hos Mercadante, at hennes informanter ikke prøvde å søke ut til noen andre, men at det gode var noe de jobbet for i form av «selvet».

Mercadante sine informanter hadde også tanker om at vi er født som oss selv, men med tiden har gått bort i fra dette. Oppgaven er å finne tilbake til seg selv. Dette sa også en av mine informanter Kristine i sitt intervju, at hun jobbet med å finne tilbake til sin indre kjerne. Noen av Mercadante sine informanter tok denne godheten til et annet nivå hvor de mente at vi er født perfekt. Vi er født gudommelig, vi er Gud. Dette er ikke noe mine informanter var innom på denne kategorien, men noen av dem tok det opp i kategorien Transcendens. Tanken om at Gud er like mye i meg, som jeg er i Gud.

En forskjell fra mine funn og Mercadante sine funn var i forklaringen på hvorfor vi mennesker gjør onde handlinger hvis vi er gode. Mercadante sine informanter forklarte det i ting som at mennesket hadde gått bort i fra Gud, derfor gjorde de onde handlinger, eller at mennesket ofte gjorde onde handlinger fordi de ikke hadde lært eller at det føltes riktig for dem. Mercadante sine informanter slet også med ordene godt og ondt på dette tidspunktet. En av mine informanter Kristine så på dette på en litt utradisjonell måte, hun mente at det ikke fantes noe ondt. At det vi definerer som ondt kan være et mål for mennesket sånn at de fullt kan lære alle sider av sjelen vår. I dette livet er du morderen og i det neste livet er du offeret. Dette fant jeg ikke hos Mercadante til den samme grad. Hennes informanter stilte også spørsmålet til det onde, men noen av mine informanter tok heller det onde imot som en del av vår natur, men de brukte ikke ordet ondt fordi de mente det var bare en ting vi har her på jorda som er menneskeskapt. Alt er knyttet til lærdom, vi skal lære noe av alt dette.

Både Mercadante og mine informanter tok opp denne psykologiske forklaringen om at mennesker som gjør onde ting er skadet av arv eller miljø. Denne forklaringen forventet jeg at skulle komme, det virker som om både hennes og mine informanter ikke hadde et helt klart svar å gi når det kom til Human nature, de var begge innom flere muligheter for å forklare hvorfor vi mennesker gjør som vi gjør. En av de som hadde forskjellige svar å gi var min informant Liv som begynte med å si at mennesket var godt, men fikk problemer med å forklare hvorfor mennesket gjør onde ting. Da begrunnet Liv det i vitenskapen, dette gjorde også noen av Mercadante sine informanter. Noen mennesker kan ha en feil i hjernen deres, det kan være en psykisk lidelse. Liv brukte begrepet Psykopat, men kom også inn på temaet arv og miljø som en mulighet. (Mercadante 2014)

Hun, de andre og Mercadante sine informanter virket som om de alle hadde en ide om menneskets natur, men kanskje ikke hadde svarene på alle aspektene ved mennesket. Jeg synes at det var interessant å se at de tenkte såpass likt på noen områder, men at ulike områder som å forklare mennesket som godt kunne være så ulikt. Jeg tenker at mye av dette henger med at de Amerikanske informantene som har religiøse bakgrunner har kanskje et litt annet forhold til religion enn det mine tidligere religiøse informanter har. Om du er medlem av en religiøs gruppe i Amerika er det andre forventninger til det å være medlem av gruppen enn det, det er i Norge. I Norge har religion blitt mye mer en privat sak, enn i Amerika. Mange av informantene til Mercadante har vært svært religiøse og har opplevd mye mer at mennesket

blir en synd eller ondt i form av det religiøse læren om mennesket, derfor vil de nok understreke mye mer enn de norske informantene at mennesket er godt.

3.6.3 Afterlife

Afterlife kategorien er et veldig personlig kapittel både for mine og for Mercadante sine informanter. Det handler om våre tanker om døden og hvordan vi lever livet vårt her på jorden etter våre tro på hva vil skje når vi dør. Det jeg fant ut er at både mine og Mercadante sine informanter hadde mye av de samme temaene de kom inn på, men innholdet i disse temaene var litt ulike og hvordan de vektla hvert tema var også veldig forskjellig.

Nesten alle av Mercadante sine informanter var enig om at de fornektet den tradisjonelle troen på himmel og helvete som har vært utbredt innenfor en del kirkesamfunn. De likte ikke tanken på at noen kunne havne i himmelen, mens andre skulle komme til helvete. Mine informanter trodde heller ikke på helvete, men de utalte seg ikke på himmelen som Mercadante sine informanter gjorde. Mercadante sine informanter reagerte på begge elementene, mens mine informanter kun reagerte på helvete.

Mercadante sier at noen av hennes informanter så på det som manipulerende i form av det religiøse og bruke himmel og helvete, dette tok også min informant Ragnhild opp i sitt intervju. Det at himmel og helvete blir misbrukt for å skremme mennesker til å tro.

Jeg observerer at Mercadante sine informanter legger mye mer vekt på det å sammenligne med religion enn mine informanter, spesielt på dette temaet. Fokuset på himmel og helvete som lært fra kirken, er et mye mer gjennomgående temaet hos Mercadante, enn hos meg. Det kan være at hun har stilt mer spørsmål rettet til religion i dette kapitlet enn meg, eller det kan være at hennes informanter har et større behov for å snakke om dette enn mine. Min informant Liv ligner litt mer på Mercadante sine informanter på dette området, med en sår bakgrunn fra det religiøse om læren av himmel og helvete, og hvordan hun ble redd av denne troen.

Noen av Mercadante sine informanter trodde på noe ingen av mine informanter snakket om, troen på at det ikke er noe etterliv. De så på det som umodent og at det ga et falskt håp. En av informantene til Mercadante snakket om at hun hadde vakt og modnet nok til at hun nå forstod at hennes tro på et etterliv var kun falskt håp og var en betryggende tanke å ha, men at hun nå ikke trodde på dette lenger. En annen av Mercadante sine informanter mente at det var egoistisk å tro på denne måten, tanken om at «jeg må bare gjøre disse tingene sånn at jeg kan

leve for alltid» var ikke en tanke hun følte seg hjemme i. Jeg undret litt på hvorfor mine informanter trodde på et etterliv i det hele tatt, mens jeg intervjuet dem tenkte jeg aldri «hvorfor skulle de ikke tro på et etterliv?». ¹

Jeg ble overrasket over Mercadante sine informanter sitt svar, for av alle de alternative miljøene og menneskene jeg har møtt har jeg aldri hørt noen som ikke tror på et etterliv, men som vi ser av tallene over så burde jeg kanskje ikke vært så overasket hvis jeg møtte på en norsk spirituell troende som ikke trodde på et etterliv.

Mine og Mercadante sine informanter reagerte begge på en negativ måte til en populær beskrivelse av himmel og helvete. En av Mercadante sine informanter beskrev det som et pyramide spill. Jeg reddet min sjel, vil du ikke redde din? Jeg oppfattet at mine informanter ikke var like imot troen på en himmel, men de hadde en annen måte å forklare det på. Mine informanter brukte ikke ordet himmel, men kunne bruke ord som «fred». De trodde ikke på den populære måten å skille himmel og helvete, at hvis du var ond så ville du havne i helvete for dine handlinger. Dette tok også en av Mercadante sine informanter opp, hun hadde blitt mishandlet av sin mor, men trodde ikke og håpet ikke at hennes mor ville havne i helvete for hennes handlinger. En annen av Mercadante sine informanter snakket om det at hun ikke følte seg igjen i måten himmelen hadde blitt tegnet for henne som liten på skolen. Ingen av mine informanter snakket om dette, men jeg tenker at dette er noe noen av mine informanter kunne ha kjent seg igjen i fordi de forklare himmelen på en egen måte.

Både mine og Mercadante sine informanter reagerte på ekskluderingen av himmel og helvete troen. En av Mercadante sine informanter sa at han hadde problemer med å skulle forstå hvordan millioner av mennesker i Kina skulle havne i helvete fordi de ikke kjente til Jesus. Mine informanter kom inn på dette temaet også ved å snakke om at de ikke kunne forstå at mennesker skulle havne i helvete for deres handlinger eller fordi de ikke trodde riktig. Noen av Mercadante sine informanter begrunnet det i et teologisk perspektiv. De utfordret tanken om at Gud kunne sende folk til helvete, de trodde ikke på en sånn Gud og så kun på Gud som en god ting.

---

¹ Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning (Kifo) gjennomførte i mai 2019 en stor befolkningsundersøkelse her i Norge. 4.000 personer svarte blant annet på spørsmålet «Hva tror du skjer etter døden?». «Nesten halvparten, 48 prosent, svarte at de ikke tror det er noe liv etter døden, mens 9 prosent sier de ikke vet. 27 prosent svarer at de tror at det finnes noe etter døden, men de vet ikke hva. Bare 5 prosent tror på to utganger: At vi enten blir frelst eller fortapt»- (Aftenposten 2020).

Det mine og Mercadante sine informanter delte var å se på en alternativ måte å tro på etterlivet med en blanding av ideer om reinkarnasjon, karma, utvidet viten og endeløs vekst. Mercadante skriver at hennes informanter hadde plukket opp ulike ideer fra forskjellige bøker, kurs, filmer og spirituelle lærere. Dette var også noe jeg la merke til med mine informanter, de ville vise til forskjellige bøker eller lærere som de hadde hørt noe fra. En stor del av Mercadante sine informanter trodde på reinkarnasjon og ofte knyttet de dette til at målet var å vokse som menneske. Dette var også noe mine informanter delte, men ikke helt likt. Ragnhild var den eneste som ikke trodde på reinkarnasjon, men de andre trodde på dette på en eller annen måte. Forskjellen mellom mine og Mercadante sine informanter er at mine informanter ikke har noe særlig kontinuitet. Informantene til Mercadante kunne si ting som at man trengte flere liv på å lære, men det virket da som man måtte forstå den lærdommen man hadde lært fra sitt forrige liv for å kunne gå videre. De blandet karma med reinkarnasjon for at dette skulle bli en slags lærdom.

En av Mercadante sine informanter sier « The theory of reincarnation is based on karma. Karma is Newton's law of motion. Whatever you do, you will pay for it one way or another. You cannot get out of it" – (Mercadante 2014:210). Mine informanter kom inn på temaet noen ganger, når de snakket om at vi er på Jorden for å lære og at vi går videre til neste liv for å lære kanskje motsatte roller, men ikke helt på den samme måten som Mercadante sine informanter snakker om her. Her er målet et slags Nirvana, men du kommer ikke dit uten og ha forstått dine feil fra forrige liv.

Noen av Mercadante sine informanter snakket om troen på at etterlivet var det du trodde det skulle være. Så om du trodde på reinkarnasjon så ville du få det, hvis du trodde på himmelen så fikk du det. Man kan velge sitt eget etterliv. Det interessante med hun som forklarte dette var at hun selv ikke trodde på noe etterliv, men at hun ville leve videre i de menneskene hun hadde delt livet med.

Noen av mine informanter som Liv og Ragnhild brukte erfaringer med døden som et bevis for etterlivet, dette var også noe Mercadante fant hos hennes informanter. Måten de opplevde etterlivet på var gjennom erfaringer de hadde opplevd og dermed hadde et slags bevis for dem selv om hvordan etterlivet ville være til en viss grad. Det mine informanter tok opp som ikke Mercadante sine gjorde var at noen av dem trodde på det at de hadde delt tidligere liv med

noen mennesker i deres nåværende liv før. At vi kunne bli født på nytt med en gruppe mennesker.

Jeg opplevde sammenligningen med mine og Mercadante sine funn på Afterlife som spennende, mye av de kulturelle forskjeller gjør at det er litt ulike svar her, men det kan også være at jeg og Mercadante har stilt litt ulike spørsmål og lagt vekt på ulike ting.

3.6.4 Community

Når jeg skulle skrive om Community så trodde jeg ikke at det skulle være så store likheter mellom mine og Mercadante sine funn fordi «community» som en del av samfunnet er så forskjellige i Norge og Amerika. Det er viktig å forstå at nordmenn ikke har en lik tradisjon for å være en del av et felleskap som Amerikanere, vi har en større bakgrunn på det å praktisere religion privat enn som en gruppe.

Det første Mercadante skriver om i form av sine funn ved sine informanter sitt forhold til community er at SBNRs (spiritual but not religious) ofte går til urfolkets spiritualitet som et alternativ for organisert religion. Hun skriver at de kanskje føler at denne type religiøsitet eller spiritualitet er mer sann fordi den er mer naturlig eller gammel og mindre organisert. Dette var noe jeg fant hos noen av mine informanter også, ikke spesifikt, men mer som et slags bevis for noe annet de svarte på der og da. De kunne si ting som at det temaet vi snakket om føltes mer naturlig eller riktig for dem og henviste da til gamle tradisjoner eller ulike levesett som urfolk har hatt, ikke bare urfolk ble henvist til, men også buddhistisk tro. Det kan hende dette ligger i den tankegangen om at vi som mennesker skal søke til den opprinnelige kilden som mange tror på, å dermed er det mer riktig for dem å søke til eldre tradisjoner.

Mercadante tok opp denne stereotypiske tanken om SBNR, at siden de ikke vil være med i en gruppe og fokuserer på sin egen vekst som menneske så blir de ofte oppfattet som egoistiske, men Mercadante skriver at hun ikke oppfatter dem som egoistiske eller narsissistiske og at denne tanken er feil. Dette er også noe jeg mener, fordi det ikke handler om at de skal sitte og fokusere på seg selv for å kun bli bedre for sin egen del, de jobber med seg selv for å bli den beste versjonen av seg selv for felleskapet. Det ligger i den tankegangen at man ikke kan være et godt menneske i et felleskap hvis man ikke har det bra i seg selv.

Det betyr ikke at mine og Mercadante sine informanter ikke deltar i noen grupper eller i et slags felleskap. Mercadante skriver at hennes informanter ofte går inn og ut av grupper og at hun fant svært få som ble i en gruppe på sikt. Dette fant jeg også hos mine informanter og både hennes og mine informanter delte grunner for hvorfor de ikke valgte å bli. En av dem er frykten og mistilliten til grupper. De hadde heller ikke denne tanken om at man må forbli en gruppe sånn som kanskje andre gruppemedlemmer føler. Er du en katolikk forblir du ofte en katolikk, det er ikke like vanlig å bytte på sin religiøse tro.

Mercadante listet opp tre «ethos» som informantene hennes delte. Det første var at spiritualitet er en individuell vei som ikke nødvendigvis kan bli støttet eller kanskje kan bli hindret av å være en del av en gruppe.

Dette var noe jeg så i mine egne informanter, de følte ikke en nødvendighet av å være en del av en gruppe og Kristine tok dette opp i form av at man slutter å vokse i grupper man blir komfortabel med, grupper som deler kun de tankene du allerede har. Ingen av mine eller Mercadante sine informanter likte tanken på å bli satt i en boks av ideer.

Det andre Mercadante fant var en enighet blant hennes informanter om at deres primære spirituelle forpliktelse var til dem selv og deres vekst. Dette går tilbake til det jeg fant om at informantene mine fokuserte på å bedre dem selv for både sin egen del men også som et del av et felleskap. Det som også var veldig viktig for mine informanter var det å ikke dytte deres tro over på andre, at man kun skal fokusere på sin egen tro uten å misjonere. Dette kom mer fram hos mine informanter enn hos Mercadante sine.

Den tredje og siste funnet var at de delte et mål som ofte var lykke, glede og fred. Deres mål var ikke satt på å skulle endre verden eller samfunnet fordi det å jobbe med seg selv ville bidra til en bedre verden. Min informant Liv brukte ordet fred ofte gjennom samtalen vår, dette var åpenbart en viktig del av hennes spiritualitet og et mål. Når jeg spurte mine informanter om hva som ville skje i etterlivet delte alle tanken om at etterlivet var kun fred og lykke.

Et annet funn som Mercadante fant ved noen av hennes informanter som trente i et interreligiøst program hvor målet var å hjelpe mennesker med å akseptere deres smerte var at informantene hennes snakket om det å akseptere livet som det har vært. Han ene snakket om at man ikke kan endre vanskelige situasjoner og at dette ikke var like effektivt som å akseptere dem. Han sa at det å komme til fred betyr ikke at alt er fredfullt, men det betyr at man aksepterer ting som det er, at han da måtte akseptere at han hadde blitt misbrukt som barn.

Denne tankegangen fant jeg også hos Liv når hun snakket om at hun tidligere alltid ventet på noe vondt og ikke aksepterte det vonde som skjedde i livet hennes, Liv aksepterte senere i livet som det er og dermed fikk fred. Både Mercadante sine informanter og Liv delte denne delen av livet sitt med andre for å komme seg videre. Det virker ikke som om det er viktig for dem å dele dette med mennesker som har nødvendigvis den samme spirituelle tankegangen som dem, men heller dele det med noen istedenfor å stå alene i det.

En annen tanke som ofte går igjen når man snakker om mennesker som velger å ikke være religiøs, er denne tanken om at de må ha et dårlig bakgrunn med religion. Dette kommer ikke frem hos Mercadante eller mine egne informanter. Som Mercadante skriver så er det selvfølgelig noen av hennes informanter som har hatt episoder med religiøse mennesker som ikke har vært like fine, men de har ikke vært skadelig for noen av informantene. Den eneste som kunne ha vært litt innenfor denne grensen ville nok ha vært Liv som har hatt et tidligere religiøst liv og vært medlem av et kirkesamfunn, men jeg opplever henne som positiv til kristendommen. Det virket som om hun skilte på kristendommen og kristne mennesker. Religionen er ikke ond, men menneskene har gjort den det. Dette var også noe Mercadante snakket om blant hennes informanter. Noe Mercadante fant som ikke var så tydelig blant mine informanter var informantene hennes sin irritasjon over at de hadde blitt påtvunget å være med i en religiøs gruppe, men mer interessant var at noen av informantene hennes følte det motsatte, at de hadde mistet noe fordi foreldrene deres ikke hadde akseptert det religiøse og forhindret dem i å delta i noen religiøse grupper.

Selv om de fleste informantene ikke følte noe behov for å være medlem i en gruppe så var det noen av Mercadante sine informanter som følte et behov og et savn for å være med i en gruppe, de fleste av dem fant ikke en gruppe som passet dem helt. En av Mercadante sine informanter forklarer at hun ønsker å være en del av en gruppe, men at hun ikke klarer å bli med på grunn av hennes frykt for å være medlem av en gruppe.

Min informant Liv snakket veldig godt om det å være med i denne sjamanskolen, hun var den eneste av mine informanter som virket litt positiv til å være medlem av en gruppe. Det som er interessant er at Mercadante også snakker om en av hennes informanter som var adoptert og hadde en annen bakgrunn enn hennes adoptivforeldre. Hennes bakgrunn var Native American og hun praktiserte deler av denne bakgrunnen og ønsket å føle seg som en del av denne gruppen. Dette er noe vi også kan se hos Liv som har i sin senere tid funnet ut at hun er delvis samisk. Jeg tenker at dette også kan blandes med noe av det Mercadante tok opp først i

hennes funn innenfor Community, at urfolk sin spiritualitet er enklere for informantene å forholde seg til.

Et av funnene Mercadante gjorde var at noen av hennes informanter hadde forsøkt å være medlem av en religiøs gruppe og trivdes i gruppen, men de fikk aldri noe klarhet i troen. De følte det var noe feil og at det ikke stemte for dem. Det som ofte føltes feil var denne tanken om at man måtte tro på alt som kom med den religiøse troen, og at alt utenfor var feil. Dette kan vi finne hos to av mine informanter spesielt, Liv og Sara som begge har erfaringer fra to ulike kirkesamfunn, men ikke følte at de kunne fortsette med det. De fleste informantene hos både meg og Mercadante reagerte på denne tanken av at alle religioner tenkte at de satt på sannheten og med det lagde en gruppe som ekskluderte andre. Informantene likte ikke tanken på at man er så fast ved sin egen mening og ikke er åpen til andres tro.

Noen av informantene til Mercadante mente at all religion var det samme og at de egentlig er like uten at de ser det selv, at den Guden de tror på er den samme, dette var også min informant Kristine inne på.

Sannhet for denne gruppen hos Mercadante kunne man bare finne hos seg selv, det virket som om alle har sin egen sannhet og at den ikke trenger å være lik for alle. Det Mercadante avsluttet med var noe hun fant ironisk, dette var da tanken om at informantene ikke ville være med i en religiøs gruppe fordi det var for mye symbolikk, dogmer eller press. Noen av Mercadante sine informanter delte at de ønsket å være i en gruppe som var lik dem selv, med lik tro. Jeg opplevde at mine informanter så seg selv mye mer fra utsiden her, noen av dem nevnte at de syntes det var gøy å dele sin spirituelle tro med mennesker som var lik seg selv, men at de ikke følte noe behov for å være med i en slik gruppe fordi det blir for komfortabelt og man slutter å utvikle seg selv. (Mercadante 2014)

3.7 Oppsummering av analysen

Jeg ønsker nå å oppsummere de funnene jeg har sett mellom meg og Mercadante sine studier, jeg ønsker å se på hver av kategoriene for seg selv og se på problemstillingen min opp mot dette.

De funnene jeg fant mellom meg og Mercadante sine informanter på alle kategoriene var at i sin helhet er det veldig likt, men det er de små detaljene som gjør en stor forskjell.

Individualitet er veldig viktig innenfor dette miljøet fordi det er det de vokser på, de skal ikke nødvendigvis ha et likt mål eller dele en lik tro, selv om de tror på at vi mennesker er ett.

Den største forskjellen med hensyn om fortellinger om det transcendentelle mellom mine og hennes informanter er gudsbildet. Det kan virke som om Mercadante sine informanter har et større behov enn mine informanter med å personifisere Gud. De utfordrer Gudsbilde med å si at Gud for dem kan være en Gudinne eller at Gud er en skikkelse i naturen. Mine informanter gav ikke noe tydelig uttrykk for et slikt personifisert bilde av Gud, men formulerte seg mer i retning av det guddommelige som energi.

I Human nature kategorien så var det spørsmålet rundt om mennesket er godt som gjorde den største forskjellen. Mercadante sine informanter var i større grad fokusert på at mennesket er godt, mens mine informanter var mer åpen for at mennesket ikke nødvendigvis trenger å måtte være godt, men det betydde ikke at de var slemme fordi ondt og godt er menneskeskapt og fungerer bare som et system her på jorden.

I Afterlife kategorien så var reinkarnasjon den største forskjellen. Hos Mercadante sine informanter var deres tidligere liv en del av deres nåværende liv og det var viktigere for dem å binde disse livene sammen for å vokse. De fleste av mine informanter trodde på reinkarnasjon, men det var ikke noe spesiell kontinuitet der og de oppfattet ikke deres tidligere liv så viktig for å kunne vokse som Mercadante sine informanter gjorde.

Den siste kategorien Community var det veldig store likheter mellom mine og Mercadante sine informanter, de delte en veldig grunnleggende tanke om det å være medlem av en gruppe. Den eneste forskjellen var at noen av hennes informanter ønsket å ha en gruppe med mennesker som er lik seg selv, mens mine informanter ikke har noe ønske om dette.

Som en avslutning for min sammenligning med Mercadante sine studier ønsker jeg nå og se litt på min problemstilling i lys av dette og mine egne funn ved intervjuene mine.

Når vi skal se på deres selvforståelse så kommer dette spesielt frem i kategorien Human nature og Community. Det jeg fant som jeg syntes var spesielt var at de så på mennesket som ett, at vi alle påvirker hverandre. Du kan jobbe med deg selv for å bli et bedre mennesket, men da vil du også automatisk gjøre fellesskapet bedre. Mange tenker at for å kunne være et godt mennesket så må man sette seg selv til side og kun yte andre, denne tanken blir da

utfordret med at de mener at vi mennesker er ett som må fokusere på å bedre oss selv for å kunne gjøre godt mot felleskapet. De ser heller ikke på mennesket som ondt, men noen av dem tenker at det onde også trengs som en slags balanse for å kunne erfare godt og ondt. Dette vil igjen føre til at vi blir bedre mennesker fordi vi vokser på det, men det krever også at vi aksepterer livet som det er. De holder på deres individualitet selv om de tenker at mennesket er ett, disse små detaljene som de synes selv er viktig for dem i deres tro og også grunnen til at de ikke vil tro i felleskap med andre. Det vil si at tanken er i hovedsak at vi er ett, men at vi ikke skal være ett i tro og vår spirituelle reise. Mine informanter sin selvforståelse er at de føler deres tro og tanker er veldig egne, såpass egne at de ikke vil være i en gruppe med andre.

Mine informanter sin virkelighetsforståelse er at de tror på noe som er større enn dem selv, større enn naturvitenskapen og alt som er fast her på jorden. Deres virkelighetsforståelse kommer tydelig fram i Transcendence og Afterlife kategoriene. Deres Gudebilde kommer i form av en kraft og energi, den befinner seg ikke over oss, men iblant oss og i oss selv. Det kan se ut til at de har denne energien som de oppfatter som privat, men ikke som et forhold som er ekstremt viktig for dem. Deres viktigste forhold og mål i livet er til seg selv og utviklingen av selvet, men de bruker denne energien og kraften for å kunne bedre seg selv igjennom ting som meditasjon eller kjenne på denne kraften. Deres virkelighetsforståelse kan virke veldig flytende utenifra og kan ofte kolliderer med de mer fastlagte virkelighetsforståelsene innenfor etablerte religioner, eller virkelighetsforståelsene som dominerer innenfor et naturvitenskapelig verdensbilde. Men deres virkelighetsforståelse på tvers av hverandre og med en sammenligning med Mercadante sine funn er ganske like. Deres mål er å forbedre seg selv, for seg selv og alle andre rundt seg, de tror på at livet fortsetter etter døden og mange av dem tror også på at de får observert seg selv i etterlivet og hvordan de påvirker alle andre mennesker rundt seg. Ingen av dem tror på en straff, kun lærdom. De tror også på at det ikke finnes noe godt eller ondt, men at det er noe vi har for oss her på jorden og at det onde skal erfares for å vokse som menneske.

Jeg vil videre drøfte disse to hovedfunnene ved å sammenholde dem med funn fra norsk forskning som omhandler personer som beskriver seg selv som spirituelle, men ikke religiøse.

4. Diskusjon

4.1 Selvførelstelse

I dette diskusjonskapitlet ønsker jeg å knytte informantenes selvførelstelse sammen med norsk forskning som ligger tett opp til det jeg studerer. Jeg vil sammenligne funnene, men fokuset i diskusjon er å finne mulige svar og sammenhenger mellom mine funn og andres. Den første forskningen jeg ønsker å sammenligne mine funn med er Pål Kjetil Botvar og Irene Trysnes i deres artikkel «Jeg kaller det Stine-tro» (2017).

Botvar og Trysnes mener at individualismen står høyt for dem som går under betegnelsen nyreligiøs. Botvar og Trysnes skriver at fokuset står på å finne sin egen sannhet. Botvar og Trysnes skriver at deres informanter delte et ønske om individualitet, men at deres trosforestilling var hentet fra andre religioner. De liker å blande tro og religiøse praksiser fra hinduismen, buddhismen ovs.. Dette er noe som er veldig synlig for denne gruppen, de mediterer ofte eller bruker yoga og kan tro på ting som karma (Botvar og Trysnes 2017:136). Dette fant jeg også hos mine informanter. Botvar og Trysnes sine informanter ga mer inntrykk av at de skapte sin egen tro, hvor hun ene informanten Stine kalte det for «Stine-tro», jeg spurte mine informanter om de følte de hadde en personlig religion noe de svarte «nei» til. Dette kan ha noe med ordet «religion» å gjøre, siden mine informanter tar avstand fra dette ordet fordi de ikke betegner seg selv som religiøse.

En ting Botvar og Trysnes tok opp var individualismen i form av grupper. Er de unge medlemmer av ulike grupper? Det viser seg at det ikke er noe stor forskjell mellom hvor mange som er medlem av en gruppe mellom de yngre og de eldre i Botvar og Trysnes sitt utvalg – Botvar og Trysnes 2017:143. Botvar og Trysnes skriver at antallet som er medlem av en gruppe er veldig lav og at grunnen til dette ligger i at det er vanskelig å ha en gruppe når individualismen er et så sentralt punkt. En av deres informanter beskrev dette gjennom hennes intervju og forklarte at hun til tider kunne finne det vanskelig, spesielt hvis de skulle skrive om verdier gruppen har for informasjon på nettsiden deres. Hun forteller at det alltid er noen som da sier «kanskje ikke alle er enig i dette» og at de da ender opp med å ikke kunne skrive det. Mine informanter hadde forskjellige grunner som penger og makt som gjorde at de ikke

ønsket å være med i en gruppe fast, men dette kan spores tilbake til individualismen og kontrollen over sin egen spiritualitet.

Deres informanter tok også opp dette med at kunne ta frem deres tro når de opplevde vanskelige tider. Dette fant jeg hos mine informanter også, men ikke på en helt lik måte. Mine informanter virket som om de brukte deres spiritualitet som en ressurs igjennom deres vanskelige tider, men at deres spiritualitet var en stor del av deres vanlige liv, de praktiserte deres tro gjennom yoga og meditasjon nesten daglig. En ting de hadde til felles er at følelser og personlige opplevelser er ofte det de begrunner troen deres i, så de kan ha opplevd en hendelse som gjør at de kommer inn i dette miljøet. Mange av de som kommer inn i dette miljøet er fordi de har vært syke og har søkt etter alternative måter å bli frisk på.

Det jeg ofte har lurt litt på er hvorfor det er så mange kvinner og så få menn innenfor dette miljøet, en fjerdedel er menn. Botvar og Trysnes relaterer dette til Heelas og Woodheads begrep «The subjective turn».

Det innebærer en frigjøring fra utenfra gitte roller og over mot en egendefinert livsstil. dette innebærer i sum et større skifte for kvinner enn for menn, i og med at sistnevnte allerede lenge har vært opptatt av selvrealisering gjennom egen yrkeskarriere. –(Botvar og Trysnes 2017:139).

Dette bekrefter mine informanter indirekte ved at deres mål for deres spiritualisme er og finne tilbake til kilden eller til seg selv, en kontinuerlig utvikling av selvet og lære mer om seg selv. Det kan godt hende at kvinner har et større behov for dette miljøet fordi de har opplevd en mangel på et svar ved sin gitte rolle i samfunnet. Da mine informanter snakket til meg om deres liv så var deres spiritualitet en veldig atskilt ting fra deres familieliv. Noen av mine informanter forklarte meg at deres ektefelle ikke delte deres spirituelle forståelse, så dette var noe de hadde for seg selv. Botvar og Trysnes fant også en forskjell mellom at de yngre hadde en større tidens til å lage egne ritualer for å markere ting som fødsel eller ekteskap. De eldre hadde en større tidens til å markere disse livsfasebegivenhetene gjennom kirken. 59 prosent av gruppen 60 til 79 år svarte at de markerte dette igjennom kirken, mens 32 prosent av gruppen 16- 39 år sa det samme. Dette kan enten markere at egne ritualer i fremtiden vil bli mer normalt, eller at dette er en ting som hører til den gruppen. (Botvar og Trysnes 2017:152). Mine informanter hadde valgt å døpe barna sine og markere ulike livshendelser i kirken. Det kan virke som de eldre her har et større behov for et forhold til kirken enn de yngre.

En forskjell jeg la merke til var at Botvar og Trysnes forklarte deres informanter sin trosforestilling som flytende, de skrev at informantene deres hadde vanskeligheter med å forklare sin egen tro. Dette opplevde ikke jeg, jeg opplevde det som at de utenifra ser på deres tro som veldig flytende og vanskelig å forstå. Det kan være to mulige grunner for dette. Den første er at mine informanter er eldre og har kommet mye mer til ro med sin tro og er mye mer sikker på deres virkelighetsforståelse. Den andre grunnen kan være at jeg, Botvar og Trysnes har forskjellige utgangspunkter for vår forskning. Jeg er en «insider» og tolker mine funn og informanter kanskje på en annen måte fordi jeg er oppvokst innenfor dette miljøet og kan ha lettere med å forstå hva mine informanter mener. Botvar og Trysnes skriver at deres informanter bruker begrepene kilden, kraften og universet for å beskrive deres mål som er å finne tilbake til seg selv. Dette er begreper som også er helt likt med hva mine informanter bruker. Det å beskrive dette som en «flytende tro» avhenger i stor grad av hvilke forestillinger om tro og spiritualitet som preger forskeren. Jeg vil betone at kilden, kraften og universet er begrepet som viser at informantenes selvforståelse er tett sammenvevd med en transcendence virkelighetsforståelse. Jeg fant likheter med Botvar og Trysnes funn av hvordan informantene beskrev sin egen tro og selvforståelse. Den største ulikheten ligger i hvordan vi tolker våres funn i fra vårt eget ståsted som forsker.

En annen relevant religions-sosiologisk studie kommer fra artikkelen «Spirituell, religiøs eller åndelig» til Margrethe Løøv og Knut Melvær (Løøv og Melvær 2014). Løøv og Melvær begynner artikkelen med å skrive at et av hovedutfordringene innenfor forskingsfeltet er at få mennesker innenfor dette miljøet bruker begrepene «New age» eller «Nyreligiøse» om seg selv, dette er faglig begreper som blir vel brukt. (Løøv og Melvær 2014). Dette fant jeg også som et veldig utfordrende punkt i begynnelsen av dette prosjektet. Det var vanskelig å vite hva jeg skulle kalle oppgaven i frykt for å ekskludere noen av kvinnene. Hvis definisjonen ikke samstemte med det de selv ville ha betegnet seg selv som, ville jeg ha mistet ulike informanter som kunne ha bidratt til studie. Som også Løøv og Melvær skriver i sin artikkel så er begrepet «spirituell, men ikke religiøs» et begrep som har større utbredelse i Amerika, mens i Norge brukes «spirituell» eller «åndelig» mer. Jeg tenkte at siden jeg skulle sammenligne mine studier med Mercadante så var det bedre å bruke et likt begrep som hun hadde brukt sånn at informantene hadde likere selvbetegnelser. Jeg skriver likere selvbetegnelser fordi dette miljøet har en tidens for å ville betegne seg som flere ting enn bare «spirituell» eller «åndelig». Videre i artikkelen skriver Løøv og Melvær at en stor andel av de

som svarte på spørreundersøkelsen ved Alternativmessen i 2011 svarte at de identifiserer seg som «spirituell» eller «åndelig». De skriver at materialet viser at de besøkende på denne messen har positive holdninger til spiritualitet og åndelighet og mer negative holdninger til religion- Løøv og Melvær 2014:113.

Dette fant jeg også i mitt eget studie, men jeg vil beskrive deres holdning til det religiøse som mer kritisk holdning enn en negativ holdning. Mine informanter hadde respekt for religiøse mennesker, men stilte seg kritisk til lederne av de forskjellige religiøse gruppene. Informantene mine ga uttrykk for at de syntes det var enkelt å misbruke den form for makt ovenfor andre mennesker. Jeg vil ikke si at deres kritiske spørsmål og holdninger til det religiøse var negative, fordi noen av dem valgte å døpe barna sine i kirken og hadde et forhold til kirken.

Videre skriver Løøv og Melvær om at begreper folk bruker for å beskrive seg selv ofte sier mye om deres posisjon til et større felleskap. Dette er et viktig punkt, for når forskere har lyst til se på en gruppe mennesker og kun ser dem ut i fra begreper som er lagd for academia, men overser deres egen selvbetegnelse så går man glipp av et stort funn. Hvordan beskriver de seg selv og hvordan kan man måle dette opp i mot andre som beskriver seg likt som dem. Deler de lik tro og selvforståelse? Ved å undersøke dette nærmere kan man se de ulike egenskapene som knyttes opp til de forskjellige selvbetegnelsene. Et eksempel Løøv og Melvær bruker er at man kan undersøke om for eksempel de som indentifiserer seg som «religiøse» har mer negative holdninger til å ha en homofil nabo enn de som indentifiserer seg som en «ateist». Løøv og Melvær skriver «Selvbetegnelser kan altså antyde både tilhørighet og avstandstagen, og dermed fortelle mye om hvordan enkeltaktører posisjonerer seg i forhold til ulike grupper, ideer og praksiser» (Løøv og Melvær 2014:116).

I undersøkelsen fant Løøv og Melvær ut at halvparten betegnet seg som åndelig, 36 prosent betegnet seg som spirituelle og bare 17 prosent mente de var religiøse. De hadde også med betegnelsene «New age» og «Nyreligiøs», men de fikk svært lav prosent. Kun 1 prosent så på seg selv som nyreligiøs og kun 6 prosent betegnet seg selv som «New age». Her kan vi klart se et skille mellom fagpersonene og aktørene selv. Et annet funn de fant var at mange overlapper begrepene «åndelig» og «spirituell», i undersøkelsen kunne de krysse av på flere kategorier en kun en. Løøv og Melvær skriver at overlappingen var så høy at sannsynligheten

var stor for at begrepene kunne bli sett på som synonyme eller som svært beslektede betegnelser.

De foretok en frilistingsundersøkelse for å undersøke hvilke assosiasjoner de besøkende hadde til begrepene spirituell, åndelig og religiøs. Løøv og Melvær beskriver frilisting som en metode for å undersøke naturlige og kulturelle domener. Her er man interessert i hva folk vet og ikke interessert i hva folk ville ha foretrukket eller forestiller seg at kan finnes. De ga de besøkende et av begrepene og ba dem liste opp andre ord de assosierte med dette begrepet. Det de fant var at ved begrepene «spirituell» og «åndelig» listet de fleste opp den andre og gjerne som et av det første ordene. Ord som ble nevnt under begge var ord som «fri», «univers», «energi» og «åpen». Disse begrepene brukte også mine informanter når de skulle beskrive sin egen tro. Under begrepet «åndelig» var det større tidens til å bruke ord som «kjærlighet», «krefter», «tanker» og «spøkelse». Løøv og Melvær skriver at ved ordet «spirituell» brukte de besøkende heller ord som «alternativ», «healing» og «chakra». Ved ordet «religiøs» brukte de ord som «Gud», «kirke», «tro» og «prest», noen hadde negative ord som «gammeldags», «hjernevaska» og «intoleranse».

Det siste Løøv og Melvær undersøkte var aktørens sannsynlighet for å være enig i ulike påstander. De fant at de som sa de var «spirituelle» og «åndelige» hadde større sannsynlighet for å krysse av på «helt enig» eller «delvis enig» på spørsmål som «det er mulig å være klarsynt».

Med andre ord er det en klar korrelasjon mellom det å oppfatte seg selv som spirituell/åndelig og det å betrakte mennesket som gudommelig, å tro på reinkarnasjon, karma, klarsynthet, kanalisering, telepati og healing (Løøv og Melvær 2014:126).

Løøv og Melvær avslutter med å si at dette tyder på at trosforestillingene er nært forbundet med hverandre, og at vi nærmest kan snakke om et sett av alternativreligiøse ideer. Noe jeg også fant ved mine intervjuer og deres virkelighetsforståelse. Selv om jeg gjenfinner Løøv og Melværs funn i mitt materiale, vil jeg argumentere for å bruke informantenes selvbetegnelser, istedenfor å betegne dem som nyreligiøse og at de tilhører «New age» slik Løøv og Melvær argumenterer for (Løøv og Melvær 2014).

I mine intervjuer ble jeg veldig nysgjerrig på hvordan de reagerte på ord som «New age» og «nyreligiøse», gjennom mine studier på det teologiske fakultet er ordet «nyreligiøs» det vi har

brukt for dette miljøet. Min egen mor er i dette miljøet og hun gjenkjente ikke ordet, hun trodde det betydde mennesker som nettopp hadde konvertert til en religion, dette fikk meg til å spørre meg selv hva mine informanter tenkte om dette begrepet. Siden jeg ikke er en «outsider» så viste jeg på forhånd at dette ikke var et begrep de brukte om seg selv. Jeg viste at det var et faglig begrep som forskere bruker fordi dette miljøet på utsiden ligner på noe vi ville ha kalt for nyreligiøse. Jeg spurte mine informanter om disse begrepene og de svarene jeg fikk var at ingen av dem følte at de identifiserte seg som nyreligiøse, kun en av dem sa de ikke hadde noe imot å bli kalt «New age» men det var ikke noe hun ville ha naturlig kalt seg selv. Det er åpenbart en spenning mellom aktøren og forskerne på hvem som har rett til å identifisere dette miljøet.

Som sagt tidligere skriver Botvar, Trysnes, Løøv og Melvær fra et religions sosiologisk ståsted hvor de er mer opptatt av å relatere funnene til samfunnsmessige variabler med hensyn til for eksempel kjønn og alder. Min tilnærming er mer aktør-orientert og i tråd med «lived religion» tilnærmingen slik den er beskrevet hos Mc Guire (2008). Jeg forsøker å få tak i hvordan informantene praktiserer, erfarer og uttrykker sin spiritualitet som en del av sine hverdagskontekster. Dette gjør at funnene våre kan være like, men tilnærmingen vår er annerledes. Min tilnærming er mer opptatt av hvordan de forklarer og forstår seg selv. Derfor mener det er viktig å forstå aktøren sin egen selvbeskrivelse sånn at forskningen ikke utelukker større grupper av samfunnet vårt og at religionsforskningen ikke måler feil i fremtiden på grunn av betegnelser som aktøren ikke kjenner seg selv i. For å undersøke hva som kjennetegner virkelighetsforståelsen til personer som definerer seg som "spirituelle, men ikke religiøse" er det nødvendig at forskere tar informantenes selvbetegnelser på alvor. Ved å anerkjenne at de beskriver seg selv som spirituelle og ikke religiøse, gjør jeg det mulig å undersøke både deres selvforståelse og virkelighetsforståelse.

4.2 Virkelighetsforståelse

I den andre delen av diskusjonen ønsker jeg å diskutere funnene mine om informantenes virkelighetsforståelse til studier utført av forskere som har en religionsvitenskapelig tilnærming.

Jeanette Sky tar for seg en endring av det religiøse landskapet fra midten av 1900-tallet i *Religiøse landeplager: Når gud blir en trussel* (Sky 2011). Sky begynner artikkelen med å

skrive om hvordan forskere trodde religion skulle forsvinne ut av det moderne samfunnet på grunn av sekulariseringen. Dette så ikke ut til å stemme etterhvert som årene gikk, Peter Berger en av de mest kjente amerikanske religionssociologene tok en helomvending fra sine tidligere teorier og kom med en uttalelse om at det religiøse livet bobler som aldri før, og om det skulle finnes et unntak for denne regelen så måtte det være spesielt Skandinavia- Sky 2011:265. Religion hadde ikke forsvunnet, men den hadde endret seg til noe vi ikke gjenkjente. En spesiell hendelse som markerte dette var helvetespreken til Ole Hallesby i 1953. Sky skriver at i 1953 så var det kun en radiokanal (Norges Rikskringkasting) og fjernsynet hadde ikke kommet, så dette var det de norske borgerne lyttet til. Over radioen forkynner Hallesby i 12 minutter med en trussel om hvelvete til de som var uomvendt. «*Hvordan kan du som er uomvendt legge deg rolig til å sove om kvelden, du som ikke vet om du våkner i din seng eller i helvete*» -Sky 2011:270. Disse ordene kom som et sjokk for menneskene som lyttet til radioen den 25.januar, grunnen for dette var at preken ble sendt ut til mennesker som ikke nødvendigvis delte samme verdensbilde som Hallesby. Sky skriver at debatten som fulgte etter Hallesby tale markerte et viktig vendepunkt i norsk religionshistorie. Det at kirken truet med djevelen og helvete viste seg å ikke bli godtatt hos folket noe mer. Som Sky skriver er det også viktig å huske at dette ikke er så lenge etter krigen og med krigen friskt til minne anklager avisen *Arbeiderbladet* Hallesby om å omgjøre Gud til «*en kjempe-Hitler som staffer folk med evig mine når de ikke tror på dogmene*»- (Sky 2011:270.) Vi kan se her at kirkens makt i samfunnet har endret seg, men også gudsbildet som mine informanter tok opp i sine intervjuer.

Sky skriver videre at Hallesby havnet i den situasjonen fordi han ikke hadde fått med seg den endringen som hadde skjedd i samfunnet og tok for gitt at det norske samfunnet trodde som han selv fortsatt. Avkristningen av landet var allerede godt i gang. Endringen hadde skjedd i tråd med overgangen fra et bondesamfunn til et industrisamfunn hvor staten hadde tatt over roller som kirken hadde sittet på før. Ting som omsorg for fattige, syke og undervisning var ting som kirken tidligere hadde stått for som staten gradvis hadde tatt mer over. Dette fører ikke nødvendigvis til at samfunnet blir avkristnet, men kirken får mindre innflytelse på samfunnet. Det å være kristen lenger var ikke lengre enn selvfølge, men noe man valgte eller ikke (Sky 2011). Sky skriver at selv om ordene ikke betydde like mye for folk lenger fordi det ikke stemte for dem og deres liv, så var det fortsatt mennesker som hørte denne talen og ble livredde. Til avisen ringte folk inn og sa at mennesker som var syke ble skremt av denne

talen, leger gikk ut å advarte mot taler som dette fordi det kunne ha alvorlige psykiske konsekvenser (Sky 2011).

Denne redselen var noe en av mine informanter hadde følt på. Liv hadde jevnlig sittet foran radioen og hørt på ulike mennesker forkynne om Gud og true med helvete. Hun opplevde dette som veldig skremmende, spesielt fordi hun hadde begynt å bevege seg ut av det kristne miljøet. Hun forklarte meg at for henne var helvete ekte og at hun opplevde en type frihet når hun kom seg ut av dette miljøet og selv forstod at dette ikke var et sted hun ville endte opp på. Mine andre informanter utrykte ikke at de hadde noen sinne trodd på helvete, men de forklare at kirkens dogmer og trussel med ting som helvete er en av grunnene for at de får avsmak på det religiøse. Denne type makt som Hallesby forsøker å bruke over den norske befolkningen i 1953 er den type makt mine informanter ikke liker. Den type religiøs virkelighetsforståelse som Hallesby representerer passer ikke med det moderne samfunnet og som har gitt avsmak for en del mennesker, men det betyr ikke at religionen forsvinner. Det ser ut til at flere som mine informanter tar deler de liker fra kristendommen (og andre religioner) og lager det til noe de selv kan tro på.

Da jeg stilte mine informanter spørsmål om deres forhold til Gud og hvordan Gud var, beskrev de denne energien eller kraften som kun god. De kalte det ikke for Gud, men det var for dem det religiøse mennesker kaller for Gud. Dette tok også Mercadante sine informanter opp, de kunne kalle det for Gud og oppfattet kun Gud som god. Gudsbildet begynner å endre seg fra en overmakt som kan brukes for å skremme til en kraft som kun er god. Dette gjør at i informantenes virkelighetsforståelse kan man ikke bruke Gud som trussel, men kun som en hjelpene, forstående og tilgivende skikkelse. Virkelighetsforståelsen som preger informantene er at Gud har også endret seg fra å være en skikkelse som sitter over oss og ser ned, til en skikkelse som er i oss og blant oss.

Den andre religionsvitenskapelige forskeren jeg skal ta for meg er Anne Kalvig og hennes artikkel 'Facing suffering and death' (Kalvig 2012). Som forklart tidligere i denne oppgaven er det mange som kommer innenfor det alternative miljøet på grunn av at de enten går igjennom en tung periode i livet deres eller fordi de er syke. Siden disse terapeutene ofte er det første møte mange mennesker har med det alternative synes jeg det er interessant å se på hvordan de forklarer livet og de utfordringene livet kan by på, det blir interessant å se om

deres virkelighetsforståelse samstemmer med aktørene de hjelper. Dessuten jobber to av mine informanter innenfor det man kan betegne som «alternativt».

Kalvig skriver at med det «alternative» mener hun praksiser som man ikke finner innenfor det offentlige helse sektoren. Hun skriver videre at dette skillet blir stadig vanskeligere å tyde fordi ting som ble oppfattet som alternativt før blir mer brukt og akseptert innenfor medisinen, dette er ting som akupunktur for eksempel. (Kalvig 2012). I hennes intervjuer stilte hun spørsmål til hennes informanter (som er terapeuter) om hvordan de forklarte til sine klienter hvorfor de er syke og hvorfor noen mennesker dør. Terapeutene svarte både på hvordan de forklarer dette til sine klienter, men også hvordan de personlig ser på det. Et interessant funn Kalvig finner er at de fleste innenfor det alternative miljøet også er medlem av Den norske kirke. Svarene til noen av terapeutene belyser også dette. Kalvig skriver at både terapeutene og deres klienter har allerede et forhold til smerte og døde igjennom kristendommen. Guds mystiske handlinger er vanskelig for oss å forstå og dermed er det bedre for oss å ikke prøve å forstå det onde som finnes i verden ut i fra Guds perspektiv. Fokuset blir dermed plassert på Guds kjærlighet og omsorg for de som føler smerte (Kalvig 2012:150). Den kristne virkelighetsforståelsen kan vi se gjenspeile seg også hos mine informanter. Denne energien/kraften som de beskriver som større enn seg selv, kan ligne en slags gudeskikkelse. Det mine informanter gjør er at de fjerner det gode og det onde fra verden, de fjerner det som motpoler til hverandre, dette er noe som kan ligne hva Kalvig skriver om i det å velge å akseptere livet og Gud som det er. Det er for stort for oss å forstå her og nå, heller fokusere på kraften/Gud som kun god.

Kalvig sitt spørsmål til informantene var «hva er sykdom?»-(Kalvig 2012:150). En av hennes informanter forklarte at man må skille mellom lidelse og sykdom. Lidelse er hvordan du relaterer deg til tilstanden, du har et valg fra det øyeblikket du velger å lide. En av hennes andre informanter beskrev lidelse/sykdom som en ting som alltid har potensiale for vekst, innsikt, løslatelse og lettelse (Kalvig 2012). Min informant Liv kom inn i dette miljøet på grunn av en smerte hun hadde i ryggen, hun hadde sett en slags massasje apparat som kom med et alternativt blad hun leste. Liv beskriver sin tro igjennom hennes livsopplevelser, mye av de tingene Liv har opplevd har vært smerte og vonde opplevelser. Hennes nåværende forståelse av livet og smertene livet bærer på er veldig lik det Kalvigs informanter forklarer her.

En annen av Kalvigs informanter beskriver lidelse og sykdom med at lidelse er hvor det er en mangel på bevissthet. Når bevisstheten av hjerte sier at 'ting ikke kunne vært annerledes, gitt de premissene', er den ikke synlig. Hun forklarer videre at sykdom og død kan bli sett på som i kontakt med noe større og et spindellev til vår eksistens. En annen av hennes informanter sier at hvor jo mer foreldre undertrykker smerte, desto mer vil barna deres arve den smerten (Kalvig 2012:155). Det med at man kan arve foreldrenes følelser om seg selv eller smerte er noe Ragnhild tok opp i sitt intervju. Hun forklarte meg at man ikke trenger å forklare barn disse tingene, det er noe de automatisk plukker opp av foreldrene sine. Her kan vi se en felles tanke og ide om at barn kan føle og kjenne på smerten eller lidelsen til foreldrene uten at foreldrene har snakket om den, og at barna tar med seg dette videre i livet sitt. Ragnhild brukte dette for å forklare hvorfor noen mennesker gjør onde handlinger.

Videre svarer en av Kalvigs sine informanter på spørsmålet om hvorfor noen mennesker dør. Han bruker tsunamien i 2004 for forklare sin tro. Han sier at når mange mennesker dør samtidig, spesielt når mange barn dør er det fordi det er en akutt nødvendighet for akkurat disse menneskene på den andre siden. Kalvig spør videre om han ville ha sagt dette til noen som hadde mistet noen i den tsunamien. Hennes informant svarer da at det kommer an på hvis de er interessert i å finne en mening med det, hvis dette samstemmer med noe de kan tro på. Han avslutter med å si at poenget med smerte er å utvikle en stor kjærlighet for menneskeheten og en stor toleranse. Kalvig forklarer at hans beskrivelse passer med den typiske tanken om at «de beste går først» og «han/hun var for god for denne verden» (Kalvig 2012:156). Ingen av mine informanter tok opp dette temaet spesifikt, men Liv fortalte om en hendelse hvor en hun kjente mistet barnet sitt. Liv spurte seg selv om hvem som bestemmer når et liv er levd eller ikke, at dette kunne ikke hun avgjøre. Hun sa at foreldrene fortalte at de var takknemlig for det barnet hadde lært dem og for de ukene de hadde fått.

Det siste informantene til Kalvig snakket om var hvorfor onde ting skjer med gode mennesker. Den ene av hennes informanter sier at sjelen har en agenda, man kan ikke forstå hvorfor man får det livet man får, hvorfor man får den skjebnen man får. Kanskje man har vært en morder i sitt tidligere liv? (Kalvig 2012:160). Dette er ganske lik min informant Kristine sin forståelse på livet. Hun mener at sjelen skal oppleve både det onde og det gode. Dette gjør at vi mennesker har vanskeligheter med å forstå det som skjer med oss i livet, men dette er ting som sjelen vår vokser på.

Vi kan se med mine informanter og artikkelen «Når Gud blir en trussel» at virkelighetsforståelsen ikke er en fast ting, men en ting som utvikler seg. At virkelighetsforståelser kan kollidere når man tar for gitt at andre mennesker tenker som en selv. Dette ikke bare med Hallesby, men også når mine informanter forklarer at de møter på mennesker med ulike virkelighetsforståelser enn dere selv, og hvordan samtaler kan bli vanskelig videre da. I artikkelen «Når Gud blir en trussel» ser vi også hvordan Gud utvikler seg fra å være en straffene Gud, til en tilgivende Gud. Dette er også noe som samstemmer med mine informanter sitt bilde av 'det større'. I den siste artikkelen «Facing suffering and death» kan vi se at virkelighetsforståelsen til disse terapeutene og mine informanter er svært like. Forskjellen ligger i fokuset, hvor Kalvig sitt fokus var på lidelse og smerte, forklarte heller mine informanter sin tro gjennom deres historier som inneholdt lidelse og smerte. De hadde en lik forståelse for at smerte og lidelse kun var til for at sjelen skal kunne vokse. Målet for både mine informanter og Kalvig sine er at man skal vokse og lære av livet.

5. Konklusjon

Gjennom min studie av kvinner som anser seg selv som «spirituelle, men ikke religiøse», har jeg funnet forskjellige funn i lys av mine egne intervjuer, men også i sammenligning med andre forskere sine funn. Jeg har fått en ny forståelse for hvordan forskerens metode og forskningsdisiplin kan ha avgjørende betydning både med hensyn til funn, men også ovenfor videre studier og analyser av det religiøse landskapet. Problemstillingen for studien har vært å undersøke hvilke selvforståelser og virkelighetsforståelser som preger kvinner som anser seg som spirituelle, og ikke religiøse. For å gjøre en siste drøfting vil jeg i denne avsluttende delen vurdere studiens reliabilitet og validitet før jeg oppsummerer og konkluderer.

5.1 Validity

Innen kvalitativ forskning brukes begrepet validitet eller gyldighet for å vurdere om metodene som er brukt i en studie egner seg for å undersøke det som er studiens hensikt. Validitet vil si at en som forsker har «an informed sense of its adequacy or, better, whether it is deemed appropriate in view of other research findings and how convincing and intuitively correct are the arguments based upon its use” (Roof 2011:74).

For å kunne undersøke mine informanter sin virkelighetsforståelse og selvforståelse har semistrukturerte intervjuer fungert godt som en metode. Jeg ønsket å forstå hvordan deres spiritualitet fungerte i deres hverdag og hvordan de praktiserte og reflekterte over deres egen spiritualitet og tro. Ved å bruke den metoden kom jeg nær disse kvinnene og fikk et innblikk av deres hverdag og spiritualitet. Mitt antall av informanter har vært lite, jeg intervjuet kun fire kvinner, men jeg ønsket å få en god tid med de jeg intervjuet og jeg ønsket å kunne få med alle mine informanter sine historier i denne oppgaven. Mine informanter forteller kun om seg selv og deres virkelighetsforståelse, men jeg kan se at mine funn i stor grad overlapper med annen forskning på personer som anser seg selv som spirituelle, men ikke religiøse. Dette bidrar til at studiens validitet styrkes. Min fordel med å studere mennesker som anser seg selv som spirituelle, men ikke religiøse er at jeg kommer tettere på enn mange andre forskere som i større grad befinner seg på utsiden av det spirituelle miljøet og vokabularet. Med min egen bakgrunn fra dette miljøet har det muliggjort at mine informanter tidlig i intervjuet kunne føle seg trygge på at de ville bli forstått.

5.2 Reliability

Reliabilitet, eller pålitelighet, er tett forbundet med validitet i kvalitative studier. Innenfor kvalitativ forskning innebærer reliabilitet at studien er utført på en måte som lar seg etterprøve at andre forskere. Det vil si materiale og analysene skal være fremstilt på en gjennomsiiktig måte slik at det er mulig for andre å vurdere om studiens funn og konklusjoner er tillitsvekkende (Roof 2011).

Jeg har etter beste evne forsøkt å framstille etterrettelig hvordan jeg har valgt ut og rekruttert informantene. Jeg har kodet og analysert materialet ved hjelp av Mercadantes sine fire kategorier «Transcendence», «Human nature», «Afterlife» og «Community» hvor jeg brukte dette som analysekategorier. I den første delen av oppgaven min ønsket jeg at mine informanter skulle få snakke for seg selv ved at jeg siterte dem på deres egne ord. Med dette kan de som leser denne teksten i etterkant vurdere om slutningene mine medfører riktighet. Jeg har forsøkt å presentere informantene slik at de kan kjenne seg selv igjen, samtidig som jeg har analysert det de sier i lys av annen relevant forskning.

5.3 Konklusjon

Det første jeg vil trekke frem er at det er grunnleggende i informantenes selvforståelse at de opplever at de kan forme troen deres sånn som de ønsker. De har en forståelse av at ingen kan eie deres tro eller fortelle dem hva som er riktig eller galt. De har heller ingen andre som styrer deres spirituelle liv eller reise. Alt dette fordi de uttrykker at deres egen tro er unik/egen til en viss grad. Ingen av mine informanter sa at deres tro var unik eller egen, men de forklarte gjennom Community spørsmålene mine at de ikke ønsket å være en del av en gruppe. Det er en spenning her mellom deres egen individualitet og behov for å være i en gruppe. Det virker som om de alle har gått på ganske like kurs, samt lest like bøker som har gjort at de deler en lik virkelighetsforståelse, samtidig som de ikke ønsker å være medlem av en gruppe. Grunnen til at mine informanter ikke ønsket å være en del av en gruppe var ulike, men de fleste landet på at de ikke ønsket at noen skulle ha makt over deres tro og at de ikke opplevde at andre delte fullstendig deres tro. Samtidig som de tar avstand fra å tro i grupper så opplever de at vi alle mennesker er ett. Dette fant jeg interessant i form av at vi her på jorden ikke kan enes om ting som vår religiøse eller spirituelle tro, vi er såpass uenig at det finnes uendelig av religiøse eller spirituelle grupper her i verden, mens deres selvforståelse er at på et høyere plan er vi alle ett. Det kan godt menes at vi her på jorden ikke er nok bevisste, dermed klarer vi ikke å

fungere som ett her på jorden. Dermed kan ikke informantene fungere i grupper heller. De forklarte denne ideen om at vi var ett i form av at alt vi gjør her på jorden vil vi i ettertid se hvordan påvirket alle andre. Hvis du ikke jobber med deg selv, vil dette påvirket hele felleskapet. For å kunne bedre felleskapet måtte man da hjelpe seg selv først. Deres selvforståelse ligger i at man ikke kan hjelpe andre mennesker hvis man ikke har hjulpet seg selv først. Dette kan fra et perspektiv bli sett på som en veldig egoistisk og narsissistisk måte å tro på, men i utgangspunktet er det det samme prinsippet som på fly, du tar på din egen maske før du hjelper andre.

Jeg vil samtidig fremheve at fordi deres selvforståelse har fokus på hver og enkelt person sin individualitet er det vanskelig å kategorisere disse individene i en form for gruppe. Derfor forklares de som «nyreligiøse» fordi dette begrepet sett på utsiden passer best, mens på innsiden er det ingen av aktørene som kjenner seg igjen i begrepet. Margrethe Løøv og Knut Melvær tok opp dette spenningspunktet som finnes innenfor religions forskningen. En annen som også har tatt opp dette er Nancy Ammerman. I hennes artikkel “Spiritual but not religious? Beyond binary choices in the study of religion” (2013) drøfter hun at den dikotomiske diskursen med spirituell vs. religiøs i større grad er en politisk og forskerfundert diskurs, enn et empirisk funn. Hun ønsket å undersøke hvordan hennes informanter (som hadde ulike religiøse bakgrunner) forholdt seg i hverdagen til det religiøse og det spirituelle i hverdagen. Hennes funn var at de forteller, deres virkelighetsforståelse og deres praksiser ofte er veldig like med det religiøse. Definisjonene om det spirituelle var ofte veldig likt med det religiøse. Ammerman skriver at det spirituelle ofte blir definert som noe om Gud, det spirituelle er en praksis for å komme nærmere Gud og at spiritualisme er de mystiske hendelsene som kommer til de som er åpen for det (2013).

Jeg ser likhetstrekk i mine funn, jeg forstår også hvorfor det utenifra forstås som nyreligiøst, men informantene har ulike grunner som ofte ligger i deres oppvekst eller deres forhold til religion om hvorfor de ikke ønsker å definere seg som religiøse. Det er avgjørende for informantene å bli anerkjent som spirituelle, men ikke religiøse, samtidig som at deres virkelighetsforståelse i stor grad overlapper med religiøse virkelighetsforestillinger. De virkelighetsforståelsene som de deler med det religiøse vil jeg komme tilbake til senere i min konklusjon, men poenget er at deres selvforståelse må bli møtt når man studerer dem, ellers vil forskeren kunne gå glipp av mulige funn. Forskere kan møte motstand fra informanten selv, dermed ikke få historier fra informanten som er betydelig for forskningen. Når man skal

forstå selvforståelsen og virkelighetsforståelsen til mennesker som anser seg selv som spirituelle, men ikke religiøse er det viktig å forstå hvordan de praktiserer og tror gjennom hverdagen deres og ikke igjennom et avkryssingsskjema som bruker begreper om dem som de ikke kjenner seg igjen i.

Deres selvforståelse henger sammen med deres virkelighetsforståelse. Deres virkelighetsforståelse er delt opp i to deler, den første er den de ser selv og den andre er hvordan deres virkelighetsforståelse blir oppfattet som. Siden deres selvforståelse er ganske individualistisk så oppleves deres virkelighetsforståelse i tråd med dette som veldig flytende. For forskere og mennesker som ikke deler deres virkelighetsforståelse så leter de ofte etter grupper de kan sammenligne dem med.

Vi har to virkelighetsforståelser som de blir sammenlignet med, den første er en naturvitenskapelig virkelighetsforståelse som den ofte blir sett på som en motsetning til. Mine informanter forklarte at de ofte kunne havne i debatter som ikke førte noe sted fordi virkelighetsforståelsen til den de diskuterte imot var så forskjellig fra dens egen. Den andre virkelighetsforståelsen er den religiøse.

De deler veldig lik virkelighetsforståelse, men de føler seg fortsatt ikke som en del av den gruppen. Derfor er det nå viktig å se på de funnene jeg fant om deres virkelighetsforståelse. Det første funnet jeg fant kom når jeg stilte dem spørsmålet om 'hvorfor de anså seg selv som spirituelle, men ikke religiøse'. Svarene jeg fikk var at de trodde på noe større enn dem selv. Dette forklarte den spirituelle delen, men ikke hvorfor de ikke anså seg selv som religiøse. Deres tro på det større ble beskrevet i ord som «universet», «energi», «lys», «kraft» og «selvet». De deler noe som er noe større enn seg selv og beskrivelsen av dette større er lik, men den kommer ikke fram som en skikkelse eller som et gudsbilde. Det virker ikke som om dette «større» er helt ukjent heller. Den ligner litt på den Guden som har utviklet seg i samfunnet igjennom årene.

Som vi ser etter Hallesby sin tale har virkelighetsforståelsen til folk endret seg, og med dette har også gudsbilde endret seg fra å være en straffene Gud til en tilgivende Gud. Mine informanter opplever også at denne kraften/energien er like mye i dem som overalt. Dette kan oppleves på utsiden som en veldig flytende virkelighetsforståelse, men når såpass mange av dem deler den samme troen og beskriver den likt er den mer fast enn det den ser ut som. En annet funn som jeg gjorde i form av Gud eller «det større» er at den mister en slags posisjon

eller makt som den har hatt før. Jeg opplevde ikke «det større» som noe veldig viktig for informantene. Først og fremst var det viktigste oss selv. «Det større» er kun noe man henter fram i vanskelig tider, men ikke som en ekstern kraft, men heller som en kraft som er i oss selv. På denne måten finnes det da noe større, men vi mennesker har et potensial til å hente det fram i oss selv når vi trenger det.

De tror også på at livet fortsetter etter døden, men de tror ikke på en straff. De tror ikke på et helvete, kun på lærdom og vekst av menneske. Når vi kommer til den andre siden vil vi møte den «ekte» oss og bli bevisst på våres valg og hvordan det påvirker felleskapet.

Vi kan se at det spirituelle og det religiøse går over i hverandre, det er to vanskelig begreper å skille. Det mine informanter opplever som spiritielt, kan også tolkes som religiøst. Det er en spenning mellom hvordan mine informanter ser seg selv og hvordan de blir oppfattet. De deler en veldig lik tro og virkelighetsforståelse. De har hentet deres tro fra like kurs, bøker og miljø, men de selv ser ikke på dette som religiøst og dermed blir det en spenning fra miljøet selv og de som studerer miljøet.

Jeg ønsker å avslutte med det funnet jeg fant mest interessant for denne oppgaven. I denne oppgaven har jeg sammenlignet både med Mercadante sitt studie, men også med norsk forskning. Som vi kan se over så fant jeg det interessant i form av den norske forskningen hva slags begreper vi har for mennesker som anser seg selv som spirituelle men ikke religiøse. Det funnet jeg syntes var mest interessant og skilte seg mest ut i form av min sammenligning med Mercadante, var gudsbilde. Det kommer ganske klart frem at vår bakgrunn har mye å si i form av hvordan vi opplever og ser for oss «det større».

Det kan virke som at mine funn tyder på at Norge med vår protestantiske kultur arv, har et annet gudsbilde enn det amerikanske når det gjelder folk som anser seg selv som spirituelle men ikke religiøse. Mitt funn er at de deler noen likhetstrekk ved å forklare troen på det større, men de Amerikanske informantene hadde et annet forhold til det større ved å koble det opp mot Gud, Gudinner eller naturskikkelser. Mine informanter hadde gått bort i fra denne form for personifisering av det større og forklarte kun dette som energi og lys. Mercadante sine informanter hadde et større forhold til et gudsbilde enn mine informanter så vi kan se at mennesker som anser seg selv som spirituelle men ikke religiøse har et ganske likt trossystem, men detaljene er ofte svært individuelle.

LITTERATURLISTE

Aftenposten (8. januar 2020) Halvparten av oss tror ikke på noe liv etter døden.
[Internett] : <https://www.aftenposten.no/norge/i/naPe2B/halvparten-av-oss-tror-ikke-paa-noe-liv-etter-doeden> [Lest 29.Mars]

Ammerman, T. Nancy.(2013) The Society for the Scientific Study of Religion: Spiritual but not religious? Beyond binary choices in the study of religion. New Jersey. Wiley. 258-278

Birkmann, Svend. Tanggaard, Lene (2012). Kvalitative metoder : Empiri og Teoriutvikling. Oslo. Gyldendal Norsk Forlag AS.

Botvar, Pål Ketil. Trysnes, Irene., Høeg, Ida Marie (Eds) (2017). "Jeg kaller det Stine-tro." Unge mennesker, individualisering og nyreligiøsitet. Religion og ungdom. Oslo. Universitetsforlaget. S. 136 - 156.

Bremborg, Anna Davidson., Stausberg, Michael and Steven Engler (Eds) (2011): The Routledge Handbook of Research Methods in the Study of Religion. New York. Routledge. s.310-322

Carling, Jørgen. Erdal, Marta Bivand. Ezzati, Rojan (2014). Migration Studies, Volume 2. Beyond the insider–outsider divide in migration research. Oxford. Oxford University Press. s.36-53

De nasjonale forskningsetiske komiteene (2016, 27 april) B. Hensyn til personer (5-18). [Internett]: <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Samfunnsvitenskap-jus-og-humaniora/b.-hensyn-til-personer-5---18/> [Lest 11.mai]

Duenger, Einar Bøhn. (2019, 23. september). Transcendent. I Store norske leksikon. [Internett]: <https://snl.no/transcendent> [Lest 22. februar 2020]

Furseth, Inger. Repstad, Pal. (2006) An Introduction to the Sociology of Religion: Classical and Contemporary Perspectives. New York. Routledge

Heelas, Paaul. Woodhead, Linda (2005) The spiritual Revolution: Why religion is giving way to spirituality. Malden. Blackwell Publishing

Kalvig, Anne (2011) Ein kulturanalytisk av mennesket- og livssyn hos alternative terapeuter. Doktoravhandling. Bergen. Universitetet i Bergen.

Kalvig, Anne (2012) Facing suffering and death: Alternative therapy as post-secular religious practice. Åbo. Donnerska Institutet. s.145-164

Løøv, Margrethe. Melvær, Knut (2014) Nyreligiøsitet. Spirituell, religiøs eller åndelig: Om selvbetegnelser i det norske alternativ miljøet s.113-133.

[internett]: <http://ojs.novus.no/index.php/DIN/article/view/720> [lest 26.mars 2020]

McGuire, Meredith (2008). Lived Religion: Faith and practice in everyday life Oxford. Oxford University Press.

Mercadante, Linda A. (2014), *Belief without Borders: Inside the Minds of the Spiritual but not Religious*. Oxford. Oxford University Press.

Roof, Clark Wade., Stausberg, Michael and Steven Engler (Eds) (2011): *The Routledge Handbook of Research Methods in the Study of Religion*. New York. Routledge. s.68-80

Sky, Jeanette (2011) *Kirke og kultur. Når Gud blir en trussel*. Oslo. Universitetsforlaget s.267-281

Thagaard, Tove (2013): *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Oslo, Fagbokforlaget.

Zuckermann, Phil (2009) *Nordic journal of religion and society. Why are Danes and Swedes so Irreligious?* *Nordic Journal of Religion and Society*. Bergen. Fagbokforlaget s.55-69

Vedlegg 1

UiO : Universitetet i Oslo

Vil du delta i et forskningsprosjekt?

«Spirituell men ikke religiøs: Et forskningsprosjekt om kvinner som anser seg selv som spirituelle men ikke religiøse»?

Vil du delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke den spirituelle utviklingen i Norge? I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Forskningsprosjektet skal undersøke selvforståelsen og virkelighetsforståelsen til kvinner som oppfatter seg selv som spirituelle men ikke religiøse ved hjelp av fire dybdeintervjuer med kvinner som anser seg selv som spirituelle men ikke religiøse. Formålet med prosjektet er å se på hvordan religion endrer seg med tiden, hvordan det noen anser som moderne religion for andre blir ikke-religiøst.

For å gjennomføre dette prosjektet ønsker jeg å intervjuer fire kvinner som er medlemmer av Oslo spirituelle filmklubb. I disse intervjuene vil jeg forsøke å få svar på ulike spørsmål som omhandler skille mellom det religiøse og det spirituelle. Jeg ønsker også å forstå deres spirituelle liv og hvordan det bidrar til det religiøse bildet vi har i Norge.

Prosjektet skal studere kvinner i alderen ca. 40-50 år som er medlemmer av den samme gruppen. Denne studien baserer seg på tidligere studier av mennesker som anser seg selv som spirituelle men ikke religiøse i USA, og vil bli sammenlignet med funn fra andre lignende prosjekter her i Norge.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet? Studie vil bli gjort av masterstudent Maria Olufsen Vourtsianis, ved universitetet i Oslo og veiledes av Elisabeth Tveito Johnsen, førsteamanuensis ved Det teologiske fakultet (TF), Universitetet i Oslo.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

I dette forskningsprosjektet henvender jeg meg til denne filmklubben fordi jeg selv har vært medlem og har observert at det er mange kvinner i denne klubben som er nysgjerrig på det alternative og det spirituelle. Derfor er det er det kanskje noen som anser seg selv som spirituelle men ikke religiøse innenfor denne klubben.

Hva innebærer det for deg å delta?

Min metode i denne studien vil være intervju. Dersom du velger å delta, vil det innebære å delta i et intervju i løpet av 2019. Det vil bare være meg og deg som vil være tilstede. Jeg kommer til å ta et lydopptak av intervjuet. Lydopptaket vil bli slettet når prosjektet er avsluttet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

De som vil ha tilgang til opplysningene vil kun være meg selv og min veileder Elisabeth Tveito Johnsen.

Alt av personopplysninger vil være adskilt fra øvrige data og vil være innelåst under hele prosjektet.

De som ønsker å delta i dette prosjektet vil ikke kunne bli gjenkjent, navnet ditt vil være anonymt og filmklubben vil også være anonym.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Forskningsprosjektet varer frem til 1.12.2020. Når prosjektet er avsluttet, vil personopplysninger og opptak slettes.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Det teologisk fakultet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med: Det teologiske fakultet ved Elisabeth Tveito Johnsen, på e-post e.t.johnsen@teologi.uio.no eller telefon: 22 85 03 34/920 35 861.

Du kan også kontakte NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personvernombudet@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Maria Olufsen Vourtsianis
Materstudent ved Det teologiske fakultet
Universitetet i Oslo

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjonen om prosjektet "Spirituell men ikke religiøs: Et forskningsprosjekt om kvinner som anser seg selv som spirituelle men ikke religiøse"

og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å la meg bli intervjuet med lydopptak.

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, 1.12.2020.

Samtykkeerklæringen kan returneres på e-post til Maria Olufsen Vourtsianis:
maria_olufsen@hotmail.com

Det er tilstrekkelig å opplyse om navn, dato og hvorvidt du samtykker til å delta i forskningsprosjektet. Samtykkeerklæringen må returneres innen [20.10.19]. Uteblitt samtykke regnes som at du ikke ønsker å delta i studien.

Vedlegg 2

Intervjuguide for Informantene

Bakgrunn/ forhold til religion

- Hva er din religiøse bakgrunn?
- Hva er ditt forhold til institusjonell religion?
- Har dette forholdet ført til at du nå anser deg selv som spirituell men ikke religiøs i ettertid? hvordan?
- Hvorfor anser du deg selv som spirituell men ikke religiøs?
- Opplever du at det finnes en Gud eller noe større enn deg? →
- Hvordan vil du definere Gud eller denne større kraften?
- Hvis du skulle tegnet denne Guddommeligheten eller kraften, hvordan ville den sett ut?
- Opplever du Gud eller denne kraften i så fall er blant oss eller er den over oss?
- Lever du på noen måte etter din tro ved form av en slags livstil? →
- Tror du andre kan se denne livsstilen på utsiden i så fall? Hvordan?
- fører dette til at du har noen regler du følger eller tror på?

Menneskets Natur

- Erfarer du at mennesket er godt eller ondt?
- Vil du si at vi da er født sånn?
- Når vi tenker på mennesker som oppleves onde av samfunnet, ved deres handlinger. Tror du de er født sånn?
- Tenker du at vi mennesket havner i himmelen eller helvete etter våre handlinger?

Etterlivet

- Hva er dine tanker rundt liv etter døden?
- Hvordan opplever du livet etter døden?
- Fører dette til at du ikke er eller er redd for døden?
- Vil du si at du har et annet forholdt til døden enn andre på grunn av dette?
- Hva tror du skjer med oss når vi dør? Steg for steg. →
Spørre om (reinkarnasjon, karma eller en større viten)
- Tror du på et tidligere liv? → Hvordan er det i så fall koblet til vårt nåværende liv?
- Kan du selv huske noe fra et tidligere liv i så fall, eller føler du en kontakt med ditt tidligere liv?

Samfunn

- Er du medlem av en gruppe som deler din spirituelle forståelse?
- Har du vært medlem i mange andre grupper? Og hvorfor har du byttet gruppe i så fall?
- Hvordan hjelper det deg å være en del av denne gruppen?
- Er du enig i alt som er innenfor denne gruppen, har dere alle en lik tro?
- Har du utviklet noe du selv vil kalle for en personlig religion?
- Noen ville kanskje ha puttet de som anser seg selv som ”spirituelle men ikke religiøse” under kategorien ”New age” eller ”nyreligiøsitet” hva tenker du om det ? er det noe du føler det hjemme i?
- Er du åpen om din tro blant andre?
- Hvordan vil du si din tro mottas av andre mennesker når du deler dette ?
- Har dette ført til at noen andre mennesker har tatt en avstand fra deg eller ikke tatt deg seriøs?
- Hvordan føler du Norge i dag tar imot det spirituelle? Og føler du at det har skjedd en endring siden du først anså deg selv som spirituell men ikke religiøs.

Vedlegg 3

Godkjenning av NSD

NSD Personvern
06.08.2019 09:58

Det innsendte meldeskjemaet med referansekode [...] er nå vurdert av NSD.

Følgende vurdering er gitt:

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet 05.08.2019 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html
Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle særlige kategorier av personopplysninger om religion og filosofisk overbevisning, og alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 01.12.2020.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og art. 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a), jf. art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet

- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!